

EGY
ASSZONY
ÖT
FÉRJE

ESZKIMÓ
TÖRTÉNETEK

EGY ASSZONY ÖT FÉRJE

ESZKIMÓ TÖRTÉNETEK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

BUDAPEST 1957

Dr. Hans Himmelheber gyűjtése

Erich Röth-Verlag, Eisenach, 1951

A könyv védőborítékját, kötéstervét és díszítő elemeit, a Budapesti Néprajzi Múzeum eszkimó gyűjteményének felhasználásával

LÓRÁNT PÉTERNÉ

rajzolta

Fordította

SZÉKELY KATALIN

Az utószót és jegyzeteket írta BOGLÁR LAJOS

MÍTOSZOK MONDÁK ÉS LEGENDÁK

**HOGYAN TEREMTETTE A VARJÚ
NUNIVAK SZIGETÉT**

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Gangelili

Nem tudjuk, tulajdonképp honnan került ide a vén varjú. Csak azt tudjuk, hogy amint egyszer a part mentén lépegetett, ott a Szent Mihály-föld táján, épp a foknál, egy kis göröngyöt pillantott meg. Lecsípte, a hátára kapta, de aztán másutt megint leengedte a vízbe. Hogy el ne úszhasson, karóhoz kötötte, mégpedig olyan kötéllel, melyet gyökerekből sodort. Második cölöpnek még jégkampóját is odacövekelte. De még így sem volt ínyére. Megint csak szétvagdosta a gyökereket és jól megröccintette a göröngyöt, úgyhogy az menten odábbcsúszott.

Télen aztán egyszer csak hatalmas jégtáblát pillantott meg ez a földmorzsa a tengeren. Odaúszott hozzá, és kettőjükből lett a Nunivak-sziget.

A varjú a Nelson-szigetről megpillantotta az új szigetet. Gondolt egy nagyot:

„Nincs semmilyen formája se hegy nélkül!” És hát valahonnan messzi földről odavitt egy hegyet. Ma is látni Nunivakon azt a hegyet. Két hosszú hócsík fedi örökösen, ott, ahol a vén varjú rátette a hevedert.

Később megint átpillantott a varjú és újra kisütött valamit:

„Nem lesz ez így jó!” Elparancsolta hát a déli szelet, hadd fújja úgy igazából. Erre a föld a sziget déli részében hegyekké torlódott össze, északon pedig a tengerbe szóródott. Azért látni máig is annyi földnyelvet arrafelé.

Mikor a varjú látta, hogy áll a dolog, odaköltözött barátjával, a nagy nyércel együtt. Aztán összeházasodott a kormoránnal. Házat is építettek, a tenger volt az előszobája, mert hisz a kormorán a tengerben lakik. Kint is maradt az előszobában, egyre csak lebukott a víz alá és temérdek fókát fogott mindkettőjüknek.

A nagy nyérc a sziget déli felén egy másik hegyet hordott össze. Azt mondotta:

- Hadd guruljon le minden öregember a tetejéről. Ahogy gurulnak, egyre fiatalodjanak, és mire az aljára érnek, legyenek újra egészen fiatalok.

Ám a varjú ezt felelte:

- Ha az emberek nem öregszenek meg és ráadásul szaporodnak, nem lesz majd harapnivalójuk.

Ekkor azt ajánlotta a nyérc, legyen minden hófúvásból faggyú, és teljék meg minden kis tócsa fókazsírral. De a varjúnak ez sehogy sem volt ínyére.

- Hisz akkor a rossz vadász is megszédné magát — vélte bölcsen.

Ezután a varjú rákokat keresett és mikor egészen kicsiket talált, faképnél hagyta a kormoránt és hozzáment a rákocskákhoz. Mikor este összebújtak az ágyban, ezek bizony összeharapdálták, és a varjú odavolt a sok nevetéstől. De a rákocskák a szárazon napról napra gyöngültek és végül el is pusztultak. A varjú eltemette őket, jelnek karót tűzött melljük, aztán sírt egy sort. Azt gondolta: „Nem szabadna, hogy a sírok ott legyenek a falu tövében, minek lássák mindig az emberek. Nincs ez így rendjén.” Ezzel hazament, levetette a lábbelijét és így virrasztott három éjjel, három nap.

Még mikor a hegyet hozta Nunivakra a varjú, vele jött a szárazföldről egy nagy-nagy egér. Ráheveredett a hegy tetejére és ott kedvére pihent egyet. Máig is látni, hol feküdt, de még azt is, merre volt a farka, és hol végezte dolgát. Valamivel odább egy nagy fehér poloska telepedett egy hegyre. Az egér egész a szárazföldre érő sziklagátat épített s ott rakta ki a varsáit. Ha megpillantott egy-egy arra vetődő bálnát, mellső lábával ráállt egy csöpp szigetre és bekapta ott a vízből. Ezért találni még ma is bálnacsontokat, messze bent a sziget belsejében.

Ahogy a nagy poloska meglátta az egeret, odament hozzá és rákiáltott: „Hé, te!” A nagy egér ekkor izgalomban ezer kicsi egérré hasadt. Ezek azután megint összeálltak nagyobb egerekké és átmásztak a poloskához. Amint odakiáltották neki hogy: „Hé, te!” — az menten ezernyi apró poloskára pukkadt. Mikor az egerek látták, hogy nem lehet belőlük többé igazi nagy egér, újra szétváltak kicsi egerekké.

Végül a varjú megküzdött a nagy nyérccel és ezer kicsi nyércre vagdosta, hogy az emberek vadászhasanak rá és prémruhát készíthessenek belőle.

Ezután egy bokrot szedett elő a varjú, szemöldököt csinált magának belőle, fűből pedig bajuszt. Aztán elrepült a Yukon folyóhoz és szólt az embereknek, hogy szívesen felfalná elsőszülötteiket, mert hát bizony szerette a gyerekhúst. De az emberek nem adták oda a gyerekeiket. Így hát tovább ment a Yukon mentén fölfelé, egészen a forrásig. Ott hóból két madarat formált, egy tojót meg egy hímet,

nekik adta a csőre hegyét és szárnyak kihúzta négy tollát. Ezután ráparancsolt ezekre a hósármányokra, hogy hordjanak Nunivakra mindenfajta halat, vörös rókát, nyércet, ami állat csak akad. A Nunivak-beliek meg nem tudták, honnan kerültek elő ezek az állatok. Csak amikor meglepték őket a betegségek, fejfájás és szaggatás, akkor jöttek rá, hogy a varjú küldte mindezt rájuk. A telet is ő támasztotta rájuk. A hósármányok pedig ezentúl mindenben segítették a varjút. Ezért máig sem szabad a gyerekeknek játék közben ujjal-nyíllal lelőni őket, ahogy a többi kismadarat szokták.

HOGYAN SZÁLLT ALÁ EGY ASSZONY AZ ÉGBŐL ÉS MIKÉNT TEREMTETTE NUNIVAK SZIGETÉT

Elmesélte a Nunivak-szigelbeli Alalihak

Volt egyszer két legényke. Egy igluban (*• Iglu — a sarkvidéken élő eszkimók rendszerint félgömb alakú, hőkockákból épített kunyhója. Az ablakot vékony jégtábla vagy keretre feszített bél pótolja. Az alaszakai eszkimók — e kötet mesemondói — iglujá részben föld alá épül, kifeszített bélből készített ablaka a tetőn található. Két-három méter hosszú, szintén föld alá épített bejárata van. A kunyhó belső falát ritkán párnázzák ki deszkákkal, a fagyott földfalra rendszerint gyékényt helyeznek. A padlót azonban beborítják fagerendákkal. Az iglut csupán kis olajmécses fűti.) születtek és egymagukban éldegéltek benne. Táruk sohasem volt üres, és iglujuknak ráadásul mellékhelyisége is volt. Egy alkalommal — amikor az idősebb kiment körülnézni — házat pillantott meg a maguké mellett. Odament, hát a legkülönfélébb szőrmékkel volt tele.

Már legénysorban voltak, mikor egyszer kajakjukkal vadászatra indultak. Csakhogy árva fókát sem láttak sehol. Ahogy így evezgettek, rájuk szakadt az éjszaka. Bizony cudar sötét volt, és a szél nagyon nekidurálta magát. Később feljött a hold. Az idősebb vontatta az öccsét, és valahogy elvergődtek nagy jégtáblához. Azokon kikötötték kajakjaikat. Az idősebbet Oyeheyának hívták. Az öccse most rákezdet:

Oyeheya, Oyeheya,

*Bárcsak biztonságban volnánk, Bárcsak biztonságban volnánk,
Bárcsak biztos helyen volnánk.*

A bátyja rászólt:

— Ne óbégass már, valaki még meg találja hallani.

Éjszaka kitisztult, és a hold erősen fénylett. Ahogy az idősebb testvér egyszer éppen fölnezett, látja ám, hogy egy asszony száll alá az égből. Egyenesen odaröpült hozzájuk a jégtáblára és így szólt:

- Nagyon elszomorodtam, hogy meghallottam jajveszékeléseket. Lejöttem hát, hogy segítsek rajtatok.

Azzal rögöket dobott szét maga körül, és szárazföld kerekedett belőlük. A jégtömbből pedig hegy lett. Mikor mindezt elvégezte, megszólalt:

- Most pedig elmegyek.

Erre az idősebb fivér azzal hozakodott elő:

- Szükségünk van egy asszonyra, aki rendben tartja holminkat. — Elvitték hát magukkal a házukba, és az idősebb elvette feleségül.

Tavasszal aztán igen boldogok voltak hármásban. A férfiak eljártak rénszarvas-vadászatra. Egyszer, mikor éppen rábukkantak néhány rénszarvasra, az idősebb fivér odakúszott hozzájuk. De hogy az íját megfeszítette, elpattant a húrja. Újat kötött rá, ám az is elpattant. És ez így ment tovább mindaddig, míg csak minden húrja el nem pattant. Ekkor odaszólt az öccsének, hogy hozzon újakat.

Az öccse hazament és megmondta a sógornőjének, sodorjon új húrokat. Az asszony hozzá is kezdett, a fiú pedig hogy, hogy nem, odaheveredett a térdéhez. Az asszony tréfából ráijesztett — és abban a pillanatban a fiú szörnyethalt. Ahogy a sógornője az arcába nézett, hát már egészen beesett volt. Ekkor hátul gödröt ásott és beletette a halottat.

Mikor az idősebb testvér megérkezett, megkérdezte a feleségét:

- Nem jött haza a fiú?

- Nem — felelte az asszony — még a színét se láttam.

Az ember leült, de valami furcsát érzett a hátában. Odaszólt az asszonynak:

- Micsoda füst van itt bent!

Erre az asszony kiment, hogy kinyissa a kürtönyílást. Közben a férje felásta hátul a földet és megtalálta halott öccsét

- Miért hazudtál nekem? — kérdezte a feleségét.

- Nem akartam én megölni — felelte az — de mikor ráijesztettem, egyszeriben kiszállt belőle a lélek.

Ezzel az asszony kiment és hirtelen felrepült. Az ember utánaszaladt, vissza akarta húzni, de elkésett. Ekkor farkassá változott és elrohant a szárazföld felé.

HOGYAN NÉPESEDETT BE NUNIVAK SZIGETE

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Nusalah néne

Volt egyszer az egyik szigeten, a Kuzkokvim folyótól délre, egy falu. Élt abban egy jómódú házaspár. Volt egy lányuk, aki semmiképp sem akart férjhez menni. Valahányszor férjhez adták, nyomban otthagya az urát. Mégis kívánta mindenki.

Volt a házukban egy nagy kutya. Már-már odáig fajult a dolog, hogy az apjának nem akaródzott a férfiházba^{(Az ún. férfiház nemcsak az eszkimóknál, de más természeti népeknél is megtalálható. A primitív közösségi élet egyik intézménye, összefügg a korcsoportokkal (más, viszonylag fejlettebb népeknél pl. az ifjak, miután avatás útján felnőtté váltak, a férfiház, ill. férfitársaság teljesjogú tagjaivá válnak). Az alaskai eszkimóknál a férfiház különböző funkciót tölt be: itt zajlanak le a település közös ünnepei, a sáman téli tevékenységének is ez a központja; „társalkodó”: a férfiak szabad idejük jó részét itt töltik, és a nőtlen férfiak rendszerint itt alszanak; végül izzasztófürdő és kajakkészítő-műhely.)} menni, inkább otthon maradt — annyira restellte, hogy a lánya nem akar férjhez menni. A faluban ő volt a legjobb vadász; de már a vadászatra is szégyellt elmenni.

Tavasszal, mikor a vadászat ideje már elmúlt, így szólott a lányához:

— Szégyent hozol ránk. Kihez is akarsz tulajdonképp hozzámenni? Vagy tán ezt a kutyát választod párodul?

A kutya ott aludt mellettük a földön. Közben azonban felébredt és mindent hallott, amit az ember mondott. Kiosont a házból, egy darab fókabőrrel tért vissza és nászajándéku odaadta a lánynak.

A lány kiszaladt a kunyhóból, de a kutya követte, elkapta és visszahúzta a kunyhóba. És ez lelt a nászéjszakájuk.

Amikor aztán a régi kérők kinevették a lányt, hogy végül is egy kutyához ment, az apja még inkább restelkedett, mint annak előtte. Egyik reggel magához szólította a lányt, csónakjába ültette és átvitte a tengeren. Nunivak szigetén kötött ki, nem messze a mai Chlichemiu falutól.

A kutyát otthon hagyták, mellső lábait összekötözve. De kiszabadította magát, nyomon követte őket és átúszott a szigetre. És megint csak együtt hált az asszonnyal.

Annak négy kis kutyája született tőle. Klimuhluhbagemutnak hívták a családot, ami annyit lesz, mint „a nagy kutya emberei”.

Az asszony apja visszatért a szárazföldre, de sokszor hozott halat és halzsírt a lányának és kicsinyeinek. Ám eljárt fölötte az idő, s egyszer így szólt a kutyához:

— Magad is elhozhatod az ennivalót. Én már kiöregedtem az evezésből.

Így hát ezentúl a kutya úszott ál az élelemért, maga az öreg csak nagy ritkán ment át.

A kutyakölykök felcseperedtek s mindig leszaladlak a partra, hogy üdvözöljék a nagyapjukat, valahányszor a szigeten kikötött. Ilyenkor az lehunyta szemét, úgy szólongatta őket: „Ahaha.” Es ők odafutottak hozzá, megnyaldosták az arcát és csóválták a farkukat. Aztán mindent, amit csak hozott a kajakjában, felhordtak a házhoz.

Egyszer ősszel, amikor a kutya ment át az élelemért a szárazföldre, gonosz emberek homokkal tömték meg a fókabendőt, (* Fókabendő, fókahólyag — előbbit kosárként, tarisznyaként szokták felhasználni. A fókahólyag szerepe

igen fontos: az eszkimók fanyelű szigonyaikra, dárdáikra leváló csonthegyet szerelnek, és ha a megcélzott állatot eltalálják (egy döfés rendszerint nem öli meg), a vergődő test a fanyélre hosszú bőrszíjjal kötött csonthegyet magával rántja a mélyvízbe — hogy azonban a fanyél el ne süllyedjen, ráerősítenek egy felfújó hólyagot, ez megakadályozza a fanyél elsüllyedését, ugyanakkor pedig, a víz felszínén úszva, jelzi a megsebzett állal víz alatti útját. — A fókahólyag a vallási életben is jelentős szerepet játszik: az ún. hólyag-ünnep (az alaszakai eszkimók legfőbb szertartása) célja az elejtett fókák „lelkének” kiengesztelése és új fókáit születésének elősegítése. A vadászok a férfiházban szigonyhoz erősítik a hólyagot, és nyolc napon át körüláncolják és „ráénekelnek”. A kilencedik nap hajnalán végül — szertartási dalok kíséretében — kiviszik a tengerre és a jégen fúrt léken keresztül bedobják a vízbe. Előzőleg fókacsontokat is tengerbe hajítanak. Az eszkimók elképzelése szerint a hólyag és a csontok egyesülése útján új fókák keletkeznek. Így a következő évre is biztosítva van a zsákmányszerzés.)

épp csak a tetejére dobtak megtévesztésül egypár halat és azt kötötték a kutya nyakába. Mikor aztán hazafelé úszott, vihar tört ki; belekezdett a vihar dalába, de a vihar nem csendesedett. Erezte, hogy már nem bírja erővel, és bizony végül is belefűlt a vízbe.

Odaát várt az asszony. Előjött a házból, végigjárta a partot és végül is megtalálta a vízbe fűlt párját, nyakában a bendővel. Leoldozta róla, hogy az élelmet hazavigye. De túlságosan nehéz volt, ezért hát kinyitotta, hogy egyet-mást kiszedjen belőle. Ekkor látta, hogy csak a tetején van néhány hal, alatta csupán csak fekete homok.

Ezt a telet az anya végigéhezte gyermekeivel. Megpróbált mindent, ami csak tőle tellett, hogy valahogy kihúzzák.

Ahogy kitavaszkodott, a nagyapónak hiányozni kezdett az öreg kutya. De az csak nem jött. Közben pedig az anya elmesélte gyermekeinek, „hogyan ölte meg a nagyapó apát”.

— Ha nagyapátok jönne, faljátok fel, mert ő akarta, hogy vesszetek éhen!

Egyszer aztán csakugyan jött az öreg, hozott ennivalót és hívogatta őket, mint régen.

De ahelyett, hogy az arcát nyalogatták volna, a torkát átharapták, őt magát pedig felfalták.

Ekkor az anyjuk megtanította őket, hogyan kell rénszarvasra vadászni. A zsákmányt hazahordták, az anyjuk feldarabolta. És

ezentúl mindig volt mit enniök.

Mikor az anyjuk megöregedett, nem bírt már dolgozni és rászorult a kutyákra egy kis harapnivalóért.

Történt egyszer, hogy a sziget déli felére másik asszony vetődött, arra, a mai Hligahemiut falu felé. Mikor már elhagyta a tanyájukat és még egyszer körülnézett, négy mezítelen legényt pillantott meg. Ezek fogták, magukkal vitték a kunyhójukba és mind a négyen feleségül vették.

Közben a kutyák emberekké lettek, öreg édesanyjuk meg öreg kutyává vált

Mikor a fiatalasszony betért a kutyák kunyhójába, hát az rogyásig egész vagyonnal volt tele, rénszarvasbőrökkel, faggyúval és még sok más egyébbel. Gondolta magában, ezek aztán ugyancsak gazdagok. Megtanította őket, hogyan kell kajakot készíteni és a vízben vadászni. Ezentúl soha nem engedték, hogy az öreg kutya készítse el az ételt, hanem segítettek neki. A fiatalasszony ruhát is készített nekik. Mind a négyükből nagyhírű vadász lett. És valamennyien egyre csak sűrögtek-forogtak; az asszony is csak olyankor ült le, mikor evett.

Egy idő múltán gyermeket várt, és míg a férfiak vad után jár lak, egyszer így szólt a nagyanyóhoz:

— Mi van veled, még az ujjadat se mozdítod? Mért nem segítesz nekünk?

Nemsokára fia született és minden munkát megint maga végzett. Mindazt, amit a vadászok hazahoztak, ő darabolta fel és ő készítette el. Dolgozott még akkor is, mikor a kicsike sírt.

Akkor megint így szólt a kutya-nagyanyóhoz:

— Igazán semmi hasznodat nem vesszük. Még a gyerekekkel se törődsz. Még csak játszani sem akarsz velem!

Azzal elővett egy csomó réninat, hogy megostorozza vele. De a kutya egyszerűen felfalta az inakat. Később a fiatalasszony fogta a gyereket és nagy sétát tett vele. Mire visszatértek, az inak szépen

megfonva ott lógtak a kapufélfán. Ettől kezdve az asszony néhanapján adott a kutyának inakat és megmondta neki, mit csináljon belőlük, például varrófonalat. De a kutya sohasem dolgozott, míg az asszony is otthon volt. De ha elment, hazatérve ott találta a fonalat, annak rendje-módja szerint. Ettől kezdve az asszony nem szidta többé a kutyát, sőt valamennyien nagyon megszerették.

Az asszonynak sorra még öt fia és öt lánya született. A nagyanyó végül is meghalt. A négy vadász is kiöregedett a vadászatból, helyettük már a gyerekeik jártak vadászni. Mire ezek a gyerekek felnőttek, nem volt már bennük semmi, ami kutyára emlékeztetett. Igazi emberekké serdültek és családra is tettek szert. A húgaikat vették el feleségül. Így népesült be a Nunivak-sziget.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

HOGYAN KELETKEZETT A NAP MEG A HOLD

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Nakah

Volt egyszer egy házaspár, meg egy asszony. Senkivel se törődve, egészen magányosan éldegéllek. A feleség sehogy sem szívelhette a másik asszonyt, *(* Az eszkimóknál nem ritka a többnejűség, és a többférjűsége is van példa. Gyakoribb az ún. asszonycsere, amikor jó barátok feleséget cserélnek. E szokás elősegíti a különben meglehetősen laza csoportok összetartozását.)* minthogy az ura néhanapján azt is felkereste. Meg is mondta az emberének, vegye hát el akkor a másikat, de hiába, az ember csak nem tágított mellőle.

Így egy reggel a feleség felkészült, azzal, hogy otthagyja az urát. Magára vette esővédőjét és nekiindult.

Már leszállt az éjszaka, ám még most sem került haza. Az ember a keresésére indult. Nagyot került a tanyájuktól, végül mégis dolgavégezetlen tért vissza.

Mikor kis idő múltán újra keresni kezdte, meg is pillantotta és utánaeredt. Sokáig rohanlak így, az asszony elöl, az ember a nyomában. Szemüket le sem hunyták, szakadatlanul csak rohantak. A végén elnyomta az embert a buzgóság, és szundított egyet.

Ahogy felébredt, látta, hogy az asszony közben jócskán elhagyta. Hiába, no, haragudott rá, hát egyre messzebb szaladt előle. Ahogy a Föld végére érlek, alul a másik oldalán futottak tovább.

Roppant sötét éjszaka volt. Mikor az asszony felpillantott, parányi 'kis fényt vett észre maga fölött. A fényben meg egy falut. Volt aki aludt a faluban, akadt olyan is, aki majdhogy le nem esett. Mások bátran jártak-keltek, úgy látszott, hogy éppenséggel nem muszáj leesniük. Volt, aki aludt, és nyakáig fel volt tűrve a bőre. Ahogy felébredtek, jó nagyot nyújtózkodtak. Az asszony áthaladt a falun.

Majd egy másik falut látott maga fölött, ebben nappali világosság volt. A falu szélén egy kis iglut látott. Onnan éppen kipottyant egy ember. A földről való halott ember volt, igen drága ruhákba burkolva.

Az asszony rászólt:

- Menj vissza a faludba! — De a halott csak lejjebb zuhant.

Ezen a falun is áthaladt az asszony. Ekkor egy harmadikat pillantott meg. Innen egy asszony hullott alá, azon is igen drága ruhák voltak. Ez az asszony csak annyit mondott:

- Én már nem térek vissza ebbe a faluba.

Az asszony csak ment tovább. Végül nagy fényességet látott maga előtt. Nappal volt már. Elhatározta, hogy nem áll meg, mert az ember még egyre ott futott a nyomában. Megpróbált hazajutni, de nem bírta, mert már fent járt az égen.

A nagy rohanásban úgy átforrósodott, hogy átmelegítette a földet is. Így lett belőle a Nap és az emberből a Hold — és máig is kergetik egymást

A Hold hat nap alatt megöregedett, és mert utolsó negyedében járt eltűnt. De hat nap múltán megint fiatal lett Megfiatalodva újra csak megpróbálta elérni az asszonyt — azóta is próbálja egyre. Ha

megöregszik, abbahagyja, de aztán hat nap múlva, fiatalon, ismét csak rohan az asszony után.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

MESE EGY LEÁNYRÓL, AKI NEM AKART FÉRJHEZ MENNI

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Noatah

Volt egyszer egy falu s abban egy törzsfő. Derék jó vadász volt, de a legjobban mégiscsak egy gyermekre vágyott Tavasszal is, nyáron is vadászni járt. Egy alkalommal, hogy vadlesre ment, felesége lefeküdt, végigtapogatta a testét és a keze valami csomót érzett.

Mikor az ember megjött az asszony ezzel fogadta:

— Ma reggel, hogy elmentél hazulról, le kellett feküdnöm, és valami keménységet éreztem a testemben.

Az ember így felelt:

— Gyermek lesz ez, asszony vagy hozzá hasonló. Bánj vele gyöngéden.

A gyermek bizony meg is született mégpedig egy kislány. Apja még jobb vadász lett, mint annak előtte. A lány gyorsan növekedett és már zsenge korában is erős termetű volt. Akadt egy fiúpajtása, akit nagyon szeretett.

Ennek a fiúnak az édesanyja egyszer meglátogatta a leány szüleit A leány abban bízott hogy az asszony magával viszi. Anyja ezzel fogadta a vendéget:

— Miért jöttél?

Az asszony így szólt:

— A fiam el szeretné venni a lányotokat feleségül.

Az anya erre azt válaszolta:

— Én nem szólok semmit, de az apja majd megmondja, mi legyen vele.

A lányának meghagyta:

- Hívd ide édesapádat!

Elment hát a lány az apjáért. Mikor az megjött, a felesége elmondta neki:

- Ez az asszony a lányunkat kéri a fiának.

Az apa kereken rávágta:

- Nem szívesen adom oda, magam is tudom még ruházni.

Ekkor a fiú édesanyja ezzel búcsúzott:

- Hát ha így van, bele kell törődnünk. Végére más lány is akad a faluban.

Mikor a lány ezt meghallotta, ilyen gondolat fordult meg fejében: „Bizony megöregszel, édesapám, és nem bírsz majd ruházni engem. De akkor, még ha rám is parancsoltok, hogy menjek férjhez, én senki fiához nem megyek.”

Múltak az évek, a leány apja előregedett, egyre kevesebb fókát ejtett, rénszarvast pedig már egyet sem. Egyszer aztán így szólt a lányához:

- Most már pedig férjhez kell menned!

De a lány a szemébe mondta:

- Dehogyan megyek férjhez! Hiszen te még ruházol engem! — Apja régi szavaira gondolt, feleletére, amikor szeretett volna férjhez menni.

Az egyik napon elment az apja, megpróbált rénszarvast fogni. Hazatérve így szólt a lányához:

- Rengeteg sok bogyóra bukkantam ott, ahol vadásztam.

- Jól van, holnap veled megyek és szedek bogyót — felelte a leány. Felkészülődött hát másnapra, zsebét megrakta úlravalóval és

előszedett egy fókabendőt, abba akarta gyűjteni a bogyót.

Amint megvirradt, el is indultak és nemsokára elérték azt a bizonyos vadászhelyet. Csakugyan temérdek bogyó termett azon a tájon. A leány meg is szedett belőle, amennyit csak elbírta. Végül is hazaküldte az apja:

- Menj már, holnap is szedhetsz még bogyót!

A lány haza is ment, és estére bogyót vacsoráztak. Majd lefeküdtek, elaludtak. Éjszaka azonban felriadt a lány és sehol sem látta az apját. Ám a tetőnyílás nyitva volt. Majd megvette a hideg. De mikor ki akart menni, hogy kívülről becsukja a tetőnyílást, rádöbbsent arra, hogy a bejárat bizony be van zárva. Erre elkezdett sírni. Sírt és sírt, és zokogásából ének lett:

Tengeri sirály odaát,

Tengeri sirály odaát, Kinyitod-e a házamat?

Tengeri sirály odaát, Kinyitod-e a házamat?

Ahogy így énekelt, zajt hallott odakintről. Lábdobogást. Egy egér kandikált be a tetőnyíláson és azt mondta:

— Szeretlek! Ám hallod-e! Hozzám jössz-e, kedveském?

De a lány így felelt neki:

— Sose szeress engem, ne akarj le feleségül, nagyon is hosszú a farkad. — Ekkor az egér eltűnt.

A leány pedig tovább énekelt a sirályhoz. Egyszer csak megint lépteket hallott odakint. Egy róka nézett be hozzá a tetőnyíláson és lekiáltott hozzá:

— Szeretlek, kedveském! Hozzám jössz-e?

De a leány kurtán odavetette:

— Sose szeress engem, ne is akarj feleségül! — Ekkor eltűnt a róka is.

A leány pedig tovább énekelt. És újra lépteket hallott, és egy nagy barnamedve nézett be a tetőnyíláson és megszólította:

— Szeretlek én, hallod-e! Hozzám jössz-e feleségül?

De a leány feleletre sem méltatta. Hanem a medve csak megkérdezte újra:

— Szerellek én, hallod-e! Hozzám jössz-e feleségül?

A leány mintha megnémult volna. Csak sokára bökte ki:

— Igen.

Ezzel a medve eltűnt az ablakból, majd nagy lármái csapott kint a ház előtt. Kisvártatva pedig bejött helyette egy igenigen kövér ember. A leány elment vele a barnamedve otthonába és ott összeházasodtak.

Éjjelenként, mikor aludtak, az ember néha átváltozott barnamedvévé. Az asszony ilyenkor nagyon félt, de soha el nem szökött.

Egyszer aztán kisfia született Ekkortól kezdve az ember nem változott többé medvévé, de a fia igen. S a lehelete is nagyon kellemetlen volt.

Amikor a férfiak elmentek hazulról, az asszony egyre csak új csizmákat készített magának, több párat, hogy hosszabb utazásra is fussa. Hogy a csizmák elkészültek, egyik éjszaka, míg a többiek mélyen aludtak, kiosont a házból és felmászott a legmagasabb fa legtetejére. Alig fészkelte le magát odafent, máris jött az öreg barnamedve és felkiabált hozzá:

- Miért nem mentél el, mielőtt a gyerek megszületett? — Azzal nekiment a fáknak és egy szálíg mind kidöntötte. Dühében nekiesett annak az egy fának is, amelyiknek a tetejében ott ült az asszony, de ez a fa nem dőlt ki.

Mikor a medve megküzdött valamennyi fával, elhordta magát. Ekkor az asszony leereszkedett és a házuk előtt vivő folyó partján megindult felfelé. Hosszú utat tett meg így. Végül is egy iglura bukkant. Bebújt a bejáraton. Ekkor megszólalt odabent egy asszony:

- Kisunokám, nézz ki, vajon ki van itt.

Egy csöpp leányka bújt elő és megszólította:

- Gyere be! — Ezzel befordultak a kunyhóba.

Bent egy asszony ekképpen fogadta:

- A medve bizony egy-kettőre elkap. Tovább kell menned! De nem a bejáraton át, hanem csak erre! — Szólt a csöpp leánynak, hogy nyissa ki a másik kijáratot, melyet gyékényszőnyeg takart. Az asszony azon ki is ment és egy másik világba jutott. (A Nunivak-szigetbeli eszkimók elképzelése szerint a világ egymásra helyezett üres félgömbökből áll — az építmény legalján található a föld és égboltja. A mesében szereplő asszony ezek szerint egyfeljebb került. A mesélő szerint: „egy másik levegőbe jutott”.)

Ahogy ment, mendegélt, meglátott egy iglut. Bement, hát egy öregembert talált ott, amint éppen fát aprított. Az öregember ráförmedt:

- Hallod-e, de rossz szagod van! Bújj csak ki ezen a falnyíláson! — Az asszony odament a gyékényhez, felemelte és átlépett egy másik világba.

Ment, mendegélt, amíg egy igluhoz nem ért. Betoppant oda és egy öregasszonyra bukkant, aki éppen fonalakat sodort inakból. Ahogy olt álldogált, az öregasszony egyszerre megszólalt:

- Hallod-e, nagyon rossz szagod van ám, ki kell menned ezen a falon! — Az asszony körülnézett, meglátott az egyik falon egy gyékényszőnyeget, megemelte és kiment.

És megint csak egy másik világba került.

Ment, mendegélt, megint egy iglura akadt. Leereszkedett a bejáraton. Hallja ám, amint bent egy asszony így szólt:

— Jön valaki. Nézz csak ki és tudd meg, ki az.

Egy csöpp kislány bújt elő. Hogy meglátta az asszonyt visszaszaladt a nagyanyjához és elmondta, hogy kit látott. Az öregasszony meg így biztatta:

— Mondd meg neki, ha fáradt szívesen látjuk.

A kislány térült-fordult és hívta az asszonyt:

— Ha fáradt vagy, szívesen látunk.

— Bizony fáradt vagyok — felelte rá és bement a kislánnyal.

Bent az öregasszony ezzel fogadta:

— A medve közben visszatért a lakóhelyére. — És elmondta azt is, hogy egy faluba csöppent és hogy ennek a falunak törzsfője is van. Ennek a törzsfőnek pedig van egy lánya, aki vadász a javából. Aki idegen vetődik a faluba, azt mind kihívja mérkőzésre. —

Megfigyelted annak idején, hogyan vadászta apád a fókákat és rénszarvasokat? — kérdezte tőle.

Az asszony sokáig maradt ebben a házban. Ezalatt az öregasszony beszélt neki a többi faluról is, amelyet majd útba ejt.

Egyszer aztán útnak indult az asszony a dombokon túlra. Ahogy ment, mendegélt, a domb lábánál megpillantott egy falut. Bevárta az éjszakát. A falu szélén szemébe tűnt egy kis iglu. Azt gondolta magában: „Itt biztosan a legszegényebbek laknak. Hozzájuk térek be.”

Amint besötétedett, leereszkedett a dombról és bebújt a ház bejárójába. Odabent megszólal ám egy öregasszony:

- Eriggy csak, nézd meg, ki van itt! Valaki bebújt a bejáróba.

Egy csöpp kisleány mászott ki és ahogy meglátta az asszonyt, sarkon fordult és azt mondta a nagyanyjának:

- Áll ott kint egy asszony, akit még sohasem láttam ebben a faluban.

A nagyanyja meghagyta:

- Mondd meg neki, ha fáradt, szívesen látjuk!

A kislány újra előbújt és azzal biztatta:

- Ha fáradt vagy, szívesen látunk.

Az asszony így felelt:

- Bizony, nagyon fáradt vagyok már! — Aztán együtt bementek a kunyhóba.

Bent egy öregasszony tanyázott s így fogadta:

- Ha a törzsfő lánya meghallja, hogy itt vagy, törbe akar majd csalni és megkérdez: kettőnk közül melyik ejti el hamarabb a rénszarvast vagy a fókát?

Az asszony csak ennyit felelt rá:

- Nem baj.

Néhány nappal rá egy legényke tért be hozzájuk és így szólt az asszonyhoz:

- Nagy versenyt rendezünk, most dől el, ki ejti el az első fókát.

Az asszony fogta a kesztyűjét és útra készülődött. Ekkor az öregasszony kiokosította:

- Vadászat közben evezz át ahhoz a szigetfokhoz.

Ahogy kitette a lábát a házból, a főnök leánya már az ünneplőház előtt várta. Kezében tartotta a szigonyt és a hozzávaló bőrszíjat. Az asszony egyenesen feléje tartott

A főnök leánya így köszöntötte:

- No, hadd lássuk, melyikünk ejti el hamarabb a fókát. Nesze, itt a szigony meg a szíj.

Az asszony elveibe a szigonyt. Aztán ment mindegyik a maga útjára. Az asszony odaevezett a szigetfokhoz. Ott meglátott egy fókát, elejtette, kivette a hólyagját és visszaevezett. A faluba érve, felfújta a hólyagot és kiakasztotta az ünneplőházban, majd hazament az öregasszonyhoz és nekiállt enni. Még evett, amikor jöttek az emberek és mondogatták, hogy megjött ugyan a főnökleány is, de bizony nem fogott egyebet, csak egy fókaborjút.

Egyszer aztán megint csak felkereste a legényke és így szólt hozzá:

— Verseny lesz most, hogy ki ejt először egy rénszarvast.

Ahogy az asszony útra készülődött, az öreganyó kiokosította:

— Arra a dombra menj fel. Ott majd találsz rénszarvasokat. Amint kilépett a házból, meglátta a főnökleányt. Ugyanott állt, ahol a

múltkor. Megint csak odament hozzá. A főnökleány ezzel fogadta:
— No, vajon melyikünk ejti el hamarabb a rénszarvast? Nesze, itt van az íj meg a nyíl.

Az asszony elvette az íjat meg a nyilat és elment a maga útjára. Felment a dombra, ott csakugyan meglátott néhány rénszarvast, egyet elejtett, kiszedte a faggyúját és visszaindult a faluba.

A faggyút bevitte az ünneplőházba, aztán hazament az öregasszonyhoz, hogy egyen valamit.

Még javában ettek, mikor hozták a hírt, hogy a főnökleány is megérkezett, de bezzeg nem lőtt egyebet, csak egy szarvasborjút

Ekkor a nagyanyó azt mondotta:

— Meg fog ölni, ha nem vagy gyors futó. Most majd kihív versenyfutásra a férfiháznál.

Néhány nap múlva az asszonyt felkereste a legényke és tudtára adta:

— A főnökleány azt üzeni, hogy keresd fel.

Mikor az asszony felkészült az útra, az öreganyó kiokosította:

- Ha már kevés híján megfogott, üss a melledre és gondolj a héjamadárra.

Az asszony felkereste a főnökleányt a házában. Kettesben aztán elmentek a férfiházba. A tűzgödört letakarták. A ház tele volt kíváncsiskodókkal, ezek mind látni akarták a versenyfutást. A főnökleány hozzá fordult:

- Meg kell hagyni, ügyes vadász vagy. De próbálj újra legyőzni! Fussunk most versenyt! De tudd meg, ha megfoglak, belelöklek a tűzgödörbe.

Ekkor futni kezdtek, körös-körbe. Mikor a főnökleány már majdnem megfogta, az asszony úgy tett, ahogy az öreganyó tanácsolta: a mellére csapott és a héjamadarat hívta. És ekkor rohant ám, mint a szél, és dehogy fáradt volna bele. Végül is ő fogta el a főnökleányt

és belelökte a tűzgödörbe. Nagyot csattant, ahogy a fenekét érte. Ekkor a lány apja, a törzsfő megszólalt:

- Lökjél le engem is! — Az asszony meg elkapta, és se szó, se beszéd, lelökta őt is és sorra aztán mindenkit, aki osztozni akart a főnökleány sorsában.

Azután pedig férjhez ment egy idevalósi emberhez.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

AZ EMBERFORMÁJÚ FARKASOK

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Gangelih

Hogy, hogy nem, egyszer egy ember farkastanyára bukkant. Az odú bejárata előtt farkaskölyköket vett észre. Hamar betömte a nyílást, hogy a kicsik ne tudjanak visszabújni és eljátszogatott velük. Nemsokára aztán hazafelé indult, anélkül, hogy az öregekkel találkozott volna.

De ahogy hazafelé baktatott, a farkasszülők utána rohantak. A hímfarkas bele is kapott a lábába. Az ember nem lőtt, pedig volt nála fegyver. Csak odaszólt a farkasnak, hogy hagyja abba, mert ha megsokallja, minden teketória nélkül lepuffantja. Ekkor a farkasok hátrább vonultak, úgy követték kullogva. Beszéltek egymással valamit, de az ember nem értette a nyelvüket. Addig-addig sompolyogtak a nyomában, míg egyszer csak meg nem fájdult a lába. Végül is megunta a huzavonát, a hímfarkast szügyén lőtte. Elekor aztán elmaradtak tőle. Így hazaért hát a falujába. Ez persze nem volt igazi falu, csak afféle vadásztelepülés. De nyáron át a felesége és a fiai is itt laktak.

Jóval később, ősz derekán, egymaga aludt ott a kis igluban. Hát éjjel valaki felébreszti. Mikor a szemét kinyitja, egy fiatalembert lát maga előtt. Az megkérte, tartson vele. Ahogy kiléptek, ténfergett ott egy másik ember is, egy nagy szánkóval várt rájuk. Emez mutatta, merre menjenek, befelé a szárazföldre. Szóltak, hogy üljön fel a szánkóra, de megkérték, hogy előbbre, nem mint ahogy szokás, valamivel

hátrább. Holdvilágos éjszaka volt. Futottak, míg rájuk nem virradt. Ekkor a két kísérő megszólalt:

- Mi már bizony nagyon elfáradtunk! Várj egy kicsit, kerítünk valakit, aki továbbvezet. — Csak most látta az ember, ahogy felállt a szánkóról, hogy egy falu mellé érlek.

Két kísérő toppant elébe. Az arcuknak bal fele egyre csak rángatózott, míg a jobb fele egészen meg volt merevedve. Ők kísérték be a faluba. A férfiház előtt egy nagy cölöp állott. Bent sok emberre akadt, és az egyik sarokban egy sebesült feküdt. Biztatták, hogy telepedjen le az ülődeszkán. Ekkor látta, hogy az ajtó mellett is ül már valaki.

Egyesek kiabáltak, hogy valamivel kínálják meg. Egy siheder kiment és szárított farkashúst hozott be. Csakhogy az az ember, aki az ajtó mellett ült, szólt, hogy ne egyen belőle. Egy másvalaki megkérte, hogy vegye ki a golyót a fiából. Ekkor eszébe jutott az embernek a meglőtt farkas.

Meg is mondta:

- Hiszen nem lőttem én azon nyomban, csak akkor, mikor nem hagyott békén.

Erre az öreg odafordult a fiához:

- Megmondtam én neked, hogy ne kötekedj az emberekkel, mert láthatatlan golyóik vannak.

A mi emberünk megparancsolta a sebesültnek, hogy feküdjön középre. Azzal fogta a kését, felvágta a sebet és kiszedte a golyót.

Voltak olt olyanok, akiknek csapda volt a kezén, és azt hajtogatták, ezt is az embereknek köszönhetik. Aztán játszani kezdtek a vadással: lábánál fogva felakasztották és magasra húzták, de leesett. Ekkor az orrába fúrlak lyukat, úgy húzták fel, de újra lepottyant. Majd a kezét lyukasztották ki, a hüvelykujja és a mutatóujja között — de megint csak a földre zuhant.

A férfiháznak egymás felett három kijárata is volt. Megmondták neki, hogy ha az alsón vagy a felsőn próbálkozik, sohasem jut haza. Csak

a középső az igazi. Ezt az az ember árulta el neki, aki ott ült az ajtó mellett. Az pedig nem volt más, mint a tulajdon boldogult nagyapja. Eredetileg még a csapdát is le akarta szedni az emberek kezéről, de aztán úgy gondolta, okosabb, ha se szó, se beszéd, odébbáll. A középső kijáraton bújt ki és abban a minutumban már látta is a faluját De amikor körülnézett, nem volt ott bizony semmi sem. Mikor aztán hazavetődött, azt hitte, hogy egy napig volt távol, pedig volt annak egy esztendeje.

Uauauaihnak hívták azt az embert.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarább és mentől kisebb zajjal.

HOGYAN TÁMADT A VISSZHANG

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Gangelih

Volt egyszer két fivér. Az idősebbik jó kormorán-vadász, a fiatalabbik pedig jó rénszarvas-vadász volt. Meg is volt mindenük. Egyszer az ifjabbik testvér fejébe vette, hogy ő is kormoránokra vadászgat, és tanácsot kért a bátyjától. Erre megtanították egymást a mesterségükre.

Egy szép napon aztán a fiatalabbik elindult kormorán-lesre, a báty meg rénszarvas-vadászatra.

A fiatalabbik az egyik sziklaszirt mellett rábukkant egy hasadékra. Belépett és egy férjiházban találta magát. Hát letelepedett a padra.

Egyszer csak kormoránok tódultak be, egymás hegyén-hátán, míg csak meg nem telt velük az egész ház. A sarokból két aprócska ember somfordált elő. Az egyiknél tűzfúró volt, a másiknál a hozzávaló csavarzsinór. Elkezdtek hát tüzet „fújni”. Mikor nem akart meggyulladni, az egyik a deszkát a kezébe vette, és valahányszor a fúró kiugrott a tenyerébe, hangos nevetésre fakadtak. Olykor az egyik a fülébe rakta a fúrót és mikor kiugrott, megint majd megszakadtak a nevetéstől.

Egyszer-másszor meg a szemébe dugta az emberke a fúrót, és a szemhéja egészen vörös lett. Mikor füstölni kezdett, fújták, fújták — de csak nem lobbant lángra. A szeme egészen bedagadt.

Akármilyen furák is voltak, a mi emberünk nagyon vigyázott, hogy el ne nevesse magát. Egyszer azonban az apró ember az ülepébe dugta a fúrót, és amikor kiugrott, mind a kettő nagyot nevetett. A vadász is egy keveset velük hahotázott. Ekkor felkapták a fejüket és így szóllak:

— Mi az? Valaki talán kihallgat bennünket?

Ezzel nyomtalanul eltűntek a sarokban a tűzfúrójukkal együtt. A kormoránok pedig kirepültek a nyíláson. Ők is eltűntek, mind egy szálig. A vadász fel akart állni, meg sem bírta moccanni.

A bátyja már kereste és épp ekkor ért oda a sziklaház elé. Elkezdte szólongatni. De az öccse bentről szóról szóra utána- mondta az ő szavait. Még a mondatokat is az ott bent szóról szóra visszamondta.

Ettől hát a sziklapartokon a visszhang.

Akárhogy igyekezett is az idősebbik fivér, nem bírta bejutni a házba. Ekkor hazaballagott és magában élt. És soha többé nem vadászott kormoránra.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

SÁMÁNOKRÓL SZÓLÓ TÖRTÉNET

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Gangelih

Egyszer a Kuszkokvim folyó partjáról egy ellenséges sámán, név szerint Ghutlih, jött át szellem képében, hogy megölje Arcát, aki maga a sámán volt. Belépett a férfiházba, keresztülment Area mellén, úgyhogy ez azonnyomban sorvadást kapott. Szelleme aztán kutyává változott és ebben az alakban távozott a férfiházból.

Ekkor Area elhatározta, hogy megöli a kutyaembert. Segítségül hívta Ihzakszuhaiuli sámánt. Elementek a férfiházba, a sziget déli feléről

való öt ember pedig énekelt nekik.

Szellemútjukon*(* Itt már a „szellemutazás” során jutottak el a jelzett helyre. Nemcsak az eszkimók, de más népek sámánizmusának is sajátja a sámánok „szellemutazása”, melynek során érintkezésbe kerülnek felsőbbrendű hatalmakkal, szellemekkel stb.)

elérték a Kuzkokvimet. Útjukban hatalmas varázslámpára akadtak, négy hód őrizte, és bizonyára elégette volna az üldözőket. Az ellenséges sámán állította oda. Ám ők ketten keresztülléptek rajta.

Aztán egy varsához értek. Azt is a kutyaember állította az útjukba, de sikerült átúszniuk rajta.

Ekkor egy hatalmas kutya rohant nekik. A szellemek apró halakká váltak, beúsztak a kutya száján és kiúsztak a hátulján.

Most meg egy háló zárta el az útjukat. Minden csomója szemmé vált. Csöpp híja volt, hogy a kutyaember nem látta meg őket. De a szellemek ezt a veszélyt is elkerülték, sőt eljutottak még egy fejsze mellett is, pedig az nem volt más, mint a kutyaember felesége.

Végül elérlek az ellenséges sámán tanyájára. Minden egyes kő, amellyel körös-körül leszorították a hártyaablak szélét, állattá változott. A lámpa is szellemként örködött. Sehogy sem bírtak bejutni a kunyhó belsejébe. Ekkor varázslattal elérték, hogy az asszony halat kívánjon. Fel is találta a halakat a férjének, az pedig nekilátott az evésnek. A két varázsló a bejáratból nézte.

Egyszer csak Area nem látta már maga mellett a társát. Az bement a férfiházba. Sok kis pocsolya volt ott a földön. Ott lhzakszulai kivette a kutyaember szívét. Arca meg fejszével leverte a lámpát.

Majd elfelejtettem, hogy velük volt Ajugejah is, a szivárvány, a sámánok íja. Area a föld alatt lhzakszulai pedig madár képében tért haza. A kutyaember szívét egész idő alatt a csőrében tartotta. Nunivak-sziget közepe fölött aztán beleengedte a hegyi tóba, a Nanuahziha. Tavaszra aztán meghalt Ghutlih sámán.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

Állattörténetek

HOGYAN SZEDTE RÁ A VARJÚ A TÖBBI ÁLLATOT

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Noatah

Egyszer a vén varjú kiment a tengerpartra, hogy valami eledelt keressen magának. Amint egyik szikláról a másikra ugrott, rákokat vett észre. Csőrével fejbe vágta őket, csak hogy a rákok beleakaszkodtak ám a lábába. Hogy elengedjék, a varjú énekelni kezdett a rákoknak:

Rákok, rákok, engedjete el! Rákok, rákok, engedjete el! Nénémet feleségül vehetitek, Legszebbik nénémet nektek adom.

De a rákok azt énekelték feleletül:

Rákoknak, rákoknak nincs feleségük.

A varjú tovább énekelt:

Rákok, rákok,

Nem engeditek el a lábamat?

Nektek adom bátyám, Bátyám legszebb kajáját.

De a rákok megint csak így feleltek:

Rákoknak, rákoknak nem kell csónak.

De ekkor már nyakig ért a varjúnak a víz. Még egyszer rákezdte:

Rákok, rákok, Engedjéte el a lábam! Nektek adom, a bátyám, Bátyám forrásvizét, Igen, bizony, nektek adom.

Mikor a rákok ezt meghallották, elengedték a varjú lábát és gyorsan megkérdezték:

— Hol van az a forrás?

A varjú azt felelte:

— Menjünk oda, a forrás fent van a hegyen.

Így hát felmásztak a hegyre, míg csak a forráshoz nem értek. De ekkor kiderült, hogy telis-tele van puha varjúpiszokkal, körös-körül pedig minden teleszórva megkeményedett régi piszokkal.

A rákok pedig dühükben a hajukat tépték.

A varjú most vette csak észre, hogy a rákok szétharapdálták a csizmáját.

Most végigsettenkedelt a parton. Ahogy megkerülte a fokot, döglött heringre bukkant. Ráhengerődött, míg telis-tele nem lett pikkelyekkel. Aztán odábbállt. Egy kis idő múltán találkozott egy emberrel, aki rénszarvast darabolt fel. Bőrét éppen most nyúzta le, a faggyúja ott hevert mellette.

Az ember megkérdezte a varjút:

— Mondd csak, te varjú, mitől lett a ruhád ilyen piszkos? Hisz tele vagy halpikkelyekkel.

— Ó — válaszolta a varjú — rengeteg heringet láttam, fogtam is belőle, amennyit csak bírtam, és eltettem.

— Ugyan hol lehetnek most azok a heringek? — kérdezte az ember.

— Szeretnék én is mentől többet fogni.

— Menj csak arra lefelé a parton — biztatta a varjú — ott aztán találsz rogyásig.

— Már megyek is — lelkesedett az ember.

- Hál csak szedd a lábad, én majd vigyázok addig a húsrá — kiáltotta utána a varjú.

Az ember szaporán nekiindult és egy-kettőre eltűnt szem elől. A varjú felfalta az egész faggyút, a húson pedig otthagya a nyomát. Még javában evett mikor az ember rohanást jött vissza.

- Miért csaptál be, miért etted meg mind a faggyúmat és piszkoltad össze ráadásul a húst is? — szapult a varjút.

Felkapta az íját és a nyilat de a varjú egyszeriben felrepült rápottyantott valamit és lekiabált:

- Nesze, itt a faggyúd.

Az ember rálőtt ugyan, de elhibázta, és a varjú köd előtte, köd utána.

Sokáig, sokáig repült, míg csak egy folyóhoz nem ért. Most aztán a folyó mentének fordult. Már jó darabon követte a folyását, mikor a bozótból valami nesz ütötte meg a fülét: odafigyelt és rájött, hogy valaki sír ott. Szétnézett vajon ki lehet az, hát két kis madárkát pillantott meg, akik éppen tüzet próbáltak rakni, hogy főznének maguknak valamit Csúfolni kezdte őket és így énekelt:

Madárkák, madárkák, madárkák, Hiszen ti sírtok.

A madárkák füleltek rá.

- Valaki csúfol bennünket — mondták. — Aztán megint csak megpróbálkoztak a tűzrakással és sírtak hozzá egy verset. A varjú pedig újból rázendített gúnydalára. Megint felfigyeltek rá és így szóltak egymáshoz: — Valaki rajtunk mulat — Körülnéztek, hát meglátták a varjút.

- Hol piszkoltad be így a ruhádat? — kérdezték tőle.

- Én bizony rengeteg heringre bukkantam és összehordtam, amennyire csak szükségem van — felelte a varjú.

- Ugyan, hol vannak azok a heringek? — firtatták a madárkák.

- Lent a parton, a kis öbölnél megtalálhatjátok őket.

- Akkor máris megyünk és megnézzük, mennyi maradt még — szóltak a madárkák.

- Bizony, menjetek, mielőtt még tovább úsznának. Én majd addig vigyázok itt ezekre a kis halakra.

Ekkor elrepültek a madárkák és amint eltűntek szem elől, a varjú mind megette a halakat és egészen felpuffadt tőlük.

Mikor a madárkák visszatértek, kiabálni kezdtek:

- Jaj, a vén varjú becsapott bennünket! Hazudozol, te vén varjú!

A varjú felrepült, lepottyantott valamit és lekiabált nekik hozzá:

—Itt van, nesztek a halacskátok!

A madárcsók utánakiabáltak:

- Csúnya vén varjú! Először becsapsz és aztán megzabálsz a halainkat is!

A vén varjú még egyszer pottyantott valamit rájuk és odakiáltott:

— Nesztek, halacskák!

Ezzel a vén varjú tovább, egyre messzebb kódogott a folyó mentén. Hosszú bolyongás után odaért az odúhoz és elbújt a bejáratába. Ahogy így leskelődött, egyszer csak egy mókusz szökött arra és így kérlelte a varjút:

— Légy szíves, menj egy kicsit odább, be szeretnék menni.

De a vén varjú azt vágta rá:

— Addig ugyan nem megyek egy tapodtat se, míg oda nem adsz nekem a bogycsókát a kosaradból.

A mókuszka azt ígérte:

— Énekelek egyet, és te táncolj hozzám. Ha szépen táncolsz, neked adom a bogycsókát.

— Ó, ez már teszi — kiáltott a varjú. — Te énekelsz, én meg táncolok rád.

— De lehunyt szemmel kell táncolnod — kötötte ki a mókusz.

Azzal énekelni kezdett és a vén varjú hunyt szemmel táncolt hozzám. Ezt énekelte:

Mégy el mindjárt, mégy el innét! Mégy el mindjárt, mégy el innét!

Közben odaszólt:

- Ugorj csak magasabbra! — Majd tovább énekelte nótáját:

Mégy el mindjárt, mégy el innét!

Amikor a varjú végül abbahagyta a táncot és felnyitotta a szemét, a mókusz nem volt sehol. Erre bekukkantott az odúba és

csakugyan, ott ült a mókus és akutakot, bogyóeledelt készített. Odahajított a varjúnak egy bogyót és kikiáltott hozzá:

- Nesze, itt vannak a bogyóid!

A varjú tovább ment a folyó mentén és megint csak talált egy odút. Ismét ott toporgolt előtte s hamarosan arra vetődött egy nyérc, bogyóval megrakott tányérkát hozva.* (Az eredeti mesében az előbbi cselekmény szinte szó szerint megismétlődik. Ezért a kötet gyűjtője elhagyta.)

A varjú tovább csatangolt a folyó mentén. Sokáig-sokáig ballagott, mígnem odaért a torkolatához. Ott meglátta a sziklafokot és arrafelé tartott. Útközben sok delfint látott a vízben, köztük egy egészen nagyot is. Ez mindig kitátotta a száját, valahányszor kiugrott a vízből. Mikor a delfinek eltűntek szem elől, a varjú átvágott a földnyelven és ott megvárta Őket. Mikor a delfinek arra jöttek, odarepült a legnagyobbhoz, egyenest a szájába!

Ahogy besuhant a delfin belsejébe, egy aprócska öregasszonyt vett észre, amint olt üldögélt és fonalat sodort. Az így szólt hozzá:

- Ahhoz a hólyaghoz ne nyúlj! Ha hozzáérsz, leszakad a ház, és meg kell halnom!

Ekkor a varjú odament egyenest a hólyaghoz, belevágta a csőrét. Az egész ház elsötétedett. Sokáig maradt így a sötétben, és a delfin nem mozdult többé.

Egyszer aztán hangokat hallott kintről:

- Vajon hogy pusztult el ez a delfin? — kérdezték az emberek, majd azt mondták: — Menjünk a késünkért és szóljunk a többieknek, hogy delfinre bukkantunk.

Nemsokára sok ember hangját hallotta odakint a varjú. De mikor már belehatolt a kés a delfin belsejébe, a varjú menekülni akart. Huss, olyan gyorsan és olyan magasra repült, hogy az emberek rá sem ismertek. Eliszkolt — de aztán visszafordult az emberekhez. Azok épp azt magyarázhatták:

- Valami kiröppent ebből a delfinből. Csak rossz szellem lehetett.

A vén varjú odakiáltotta nekik:

- Ne daraboljátok fel, rossz szellem bújt el benne!

És az emberek meghányták-vetették:

— Ne daraboljuk fel ezt a delfint, rossz szellem van benne.

— És otthagyták.

Mikor mind elmentek, a vén varjú odabillegett a delfinhez és feldarabolta. Szétszelte, a darabokat a földre rakta és mikor az egésszel elkészült, házat épített magának. Itt megtelepedett és annyit evett, amennyi csak belé fért.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

EGY KISEGÉR NAGY KALANDJAI

Elmesélte a Nunivak-szigelbeli Alalikh

Egyszer a kisegér elindult világot látni. Öreganyja útravalót is készített neki. Csendes, szép idő volt, mikor előbújt a lyukból, így hát bátran nekivágott az útnak.

Ment, csak ment a kisegér, egyszerre csak odaért egy rettentően nagy tóhoz. Noha egyedül volt, mégis így szólt:

- Itt bizony minden okoskodás nélkül még egy emberrel is odaállnék versenyt úszni! — Azzal átúszta a tavat és egészen odavolt a büszkeségtől, hogy ez milyen jól sikerült neki. De mikor visszapillantott, nem látott mást, csak az öreganyja lába nyomát, amiben víz gyülemlt össze.

Most hát más úton ment tovább. Ahogy így totyogott, széles folyóhoz ért. Lebukott és átalúszta, még csak ki sem fulladt. El is gondolkozott és visszapillantott. De csak az öreganyja pössentése csordogált lefelé.

Erre aztán megint más utat választott, és ahogy ment, ment, egy rettentő nagy hegyhez ért. Egyszeriben átugrotta és újból igen csak elbámult a saját erején. De amikor visszapillantott nem látott egyebet, csak egy csomó száraz fűvet.

Ismét más útra tért hát. Azon egy jegesmedvével és egy barnamedvével találkozott, akik éppen összeverekedtek. Nagy bátran átbújt közöttük. Persze igen nagyra volt a bátorságával. De mikor visszapillantott, nem volt ott más, csak egy poloska meg egy légy.

Végül megint hazavetődött és elmesélte öreganyjának különös kalandjait. Az csak annyit mondott rá:

- Cc! — és hozzátette: — Mindig is ilyen kelekótya voltál.

HŐSTÖRTÉNETEK ÉS MESÉK

AZ ELŰZÖTT FELESÉG

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Gangelih

Volt egyszer egy falu, abban élt egy törzsfő feleségestül. Lakott ebben a faluban egy igen-igen szegény fiú is. A falu egy nagy öböl hajlatában bújt meg, de ebbe az öbölbe torkollott, valamivel távolabb, egy folyó. Hátul egy domb és egy nagy hegy magaslott. A partot sziklák szegélyezték.

Volt ennek a törzsfőnek egy fia és egy kajakja is.

Népes falu volt ez, közepén olt állt a férfiház, és a törzsfő háza éppen szomszédos volt vele.

Őszre járt az idő, kókadozott a fű, az ösvényeket jég borította be. Virradatkor dermedtő volt a hideg, és olykor reggel, mikor az emberek felébredtek álmukból, bizony nem hallatszott semmi, csak a nagy-nagy csend.

A férfiak kajakjukban, dárdákkal vadkacsákra vadásztak, főleg dunnakacsákra; egy férfi sem hiányzott. Az asszonyok pedig füvet gyűjtöttek és mohát, puhát is, keményet is, bélnek az olajlámpásokba. De nem minden asszony járt ki, mert akadt köztük lusta is. Sohasem mentek egyfelé. Néhányan kosárnak való füvet szedtek. A gyerekek ottmaradtak a férfiházban és az öregekkel

játszottak. A nagyobbak gyújtóst aprítottak, összeszedték az uszadékfái és a parton halomba rakták.

Voltak férfiak, akik fejszékkel fát nagyollak a kajaképítéshez. Mások naphosszat vadlesre járlak és csak napszálltakor jöttek meg. Mikor hazaértek, izzasztófürdőt vettek, aztán vacsorát csaptak az elejtett kacsákból, elmesélték aznapi vadászkalandjaikat — és vigadoztak. Meggyújtották a lámpákat, s amikor besötétedett, lefeküdtek aludni.

Mikor felkeltek, megreggeliztek, ki tőkehalat, ki lazacot, ki meg bálnahúst evett.

Ahogy megvirradt, rendbetették fegyvereiket és napkeltekor, világosban elindultak, ki erre, ki arra. Sose mentek együtt ugyanarra a helyre. Amikor hazatértek, jól belaktak.

Abban az évszakban, mikor korán sötétedik, néha táncra támadt kedvük. Ilyenkor valaki körbe járt és jó hangosan kihirdette: — Táncolunk, táncolunk!

Így hírért vette az egész falu, és még az asszonyok is örvendeztek. Az egyikük fogott egy fatálat, megtöltötte bogyoízzal és elvitte a férjébe. A kisfiúk aztán elmajszolták.

Este aztán behúzták bőrrel a dobokat, előszedték a dobverőket, rendbetették a lámpákat, odakészítették a lámpatartókat, az olajat és a lámpabelet, no meg a tűzcsiholót, hogy világot gyűjtsanak. Mikor a fa javában füstölt, kikaparlak néhány zsarátnokot, fújták erősen, ettől felizzottak, és meggyúj tollák velük a lámpákat. Hat lámpa volt odabenn.

Egyikük fogta a dobját és énekelni kezdett Valamennyien letelepedtek és rágyújtottak a dalra. Majd bejött az egyik asszony, hozott magával egy tőkehalat és megállt arccal az ajtó felé. Aztán táncba fogott a lányával, kettecskén járták, egymás mellett. A férje kiment és ajándékkal, egy fiatalos, foltos fókával tért vissza.

Ahány asszony, mind járta, a férjek pedig térültek-fordultak, és mindig valamilyen ajándékot hoztak. A fiúgyermekek is hozlak ajándéknak valót, ha mást nem, fúrójukat, amit fafaragáshoz

használtak. Az asszonyok ennivalót hoztak: bogyóételt(*Bogyóétel — lazacbogyók, halzsír és hó keverékéből készített étel.*), lazacbogyót és egyéb bogyókat is. Egyre-másra eltűntek, majd meg kirakosgatták, amit hoztak. Jól belaktak, utána aludtak virradatig.

Télen a férfiházban fából étkezőtálakat faraglak és kipingálták őket. Ha nem akadt más munkájuk, nagy köveket hordtak be, utána szívós gyökerei és fát, hogy kifaragják a kajakülés vázát.*(A kajak vízhatlanságát, kifogástalan használhatóságát segíti elő a kajakülés vázának az elkészítése. Ugyanis e fából készített henger alakú peremre erősítik a teljesen zárt felsőruhát. Ez megakadályozza a víz behatolását a csónakba, és az eszkimó így viharos időben is kimerészkedik a tengerre. Egyébként a kajakülés elkészítése része a hólyagünnepnek.) Mikor a váz elkészült, kivitték és feltették a férfiház tetejére. Ilyenkor mindenki kiment, de estére visszatértek.

Másnap este kiégették a frissen festett tálakat. Ott díszlett rajtuk a készítő házjele is. Égetés közben izzasztófürdőt vettek, utána pedig beolajozták és hazavitték a tálakat.

Másnap kisöpörték a férfiházat, hazamentek és felvették új prémruhájukat.**(Nunivak-sziget minden lakója évente új prémruhát készít magának. A település egész lakossága az új ruhát a hólyag-ünnep bizonyos napján veszi fel először.)

Így tértek vissza a férfiházba, felfújták a fókahólyagokat és felaggatták. Később felállították a lámpákat, lakomát csaptak, este pedig énekeltek. Ahogy vége volt a falatozásnak és a dalolásnak, aludni mentek.

Másnap nem végeztek semmiféle munkát, este táncoltak és dalolástak, nem sajnálták a falatot és nyugovóra tértek.

Másnap megint csak ünnepeltek; este énekeltek, összeszedték a hólyagokat, odaakasztották a bejárat fölé és befestették fehérre, így mindenkinek tetszettek.

Este megkezdték a dobtáncot. Énekeltek és táncoltak ám mindannyian; a férfiak is, az asszonyok is egytől egyig hordták a sokféle ajándékot. Mikor már mindenkié ott volt, szétosztották. Ezután a férfiak megrakták a hasukat és lefeküdtek.

Ahogy felébredtek, belebújtak prémruhájukba, magukkal vitték a hólyagokat és a vad paszternák kóróját a jégre. A kórókat elégették,

a hólyagokat szétszedték, összeszurkálták és egy léken keresztül visszalökték a jég alá a tengerbe, közben ősi énekeket énekeltek. Mikor mindennel elkészültek, visszatértek a férfiházba, levetették a prémruhájukat és nekiláttak az evésnek. Ezzel be is fejezték a napot. Eztán már csak az estét várták.

Este megint belaktak, aludni tértek. Reggel felébredtek, izzasztófürdőt vettek és eloltották a tüzet. Eztán megreggeliztek, és ment, ki ahová akart. Volt, aki fát hordott szánkón a kutyáival.

Az asszonyok végezték a házimunkájukat. A férfiak meg csecsebecsét faragtak az esti ünnepséghez.

Este ugyancsak táncoltak és a dínomdánom után pihenni mentek.

Amikor aztán felkeltek, megreggeliztek, egyik-másik a szánkóját szedte rendbe. Este az asszonyok elhozták a megrendelt ajándékokat. Ahogy mindez megvolt, megint aludtak egyet.

Amint megvirradt, a férfiakon volt a sor, elkészítették a maguk ajándékát az asszonyoknak és estére elvitték nekik a férfiházba. Ezzel lefeküdtek.

Másnap sorra elindultak rénszarvas-vadászatra. Aki elejtett egyet, hazahozta. A felesége azonnyomban megfőzte a húsát, fatálra tette és elvitte a férfiházba. Ott az öregek nekilátlak és nagy vígan megették. Egy kevés kerülközött belőle a vadásznak is. Este táncra kerekedtek. Ekkor a fele férfi otthagya a férfiházat, fele meg ottmaradt. És nyugovóra tértek.

Akik este hazamentek, hajnalban reggelit hoztak azoknak, akik bent aludtak. Mikor beköszöntött az este, megint kivonultak dalolva. Ekkor a többiek is kimentek, elhozták ajándékaikat és a férfiház hátsó falán felakasztották egy bőrszíjra. Lógott is ám ott mindenféle: foltos fókák, rénszarvasbőrök, kések, szíjak, kajakszánkók, másféle fókák, de sok más egyéb is. Szóval ezt aggatták oda. Most aztán, akik először kimentek, családosul visszatértek, eljárták táncaikat és átadták ajándékaikat a bentieknek.*(Az eszkimók a férfiházba családonként lépnek be, eljárnak egy táncot, majd magukkal viszik a mások által behozott ajándékokat. Az a csoport, amelyik gazdagabb ajándékokat ad a többieknek, az ünnepség győztese. Ezt az ajándékozási szertartást az északnyugati indiánok hasonló nevű szokása nyomán

potlachnak nevezik.) Ezek pedig megajándékozták őket azzal, ami a szíjakon lógott. Ezzel el is telt a nap. Megvacsoráztak és aludni tértek.

Másnap reggel az asszonyok bőrkötelet szedtek elő. A férfiak elkapták és kötélhúzást játszottak az asszonyokkal. A férfiak győztek, és az asszonyok alulmaradtak.

Aztán egy asszony pöndörödött a férfiházba és táncolni kezdett. A többi asszony énekkel kísérte, egész nap és egész este járták. Közben hoztak harapnivalót a férfiaknak, amikor ők is bejöttek a tánchoz. Ez a nap is véget ért, álmra hajtották fejüket.

Mikor felébredtek, a törzsfő nekilátott, hogy kajakot készítsen magának. Erre mindannyian belefogtak a kajakkészítésbe.

A nap is kisütött, az idő felmelegedett, a hó olvadni kezdett, és mindenütt hozzáláttak a nagytakarításhoz.

Most aztán, ahányan csak voltak, evezőket, dárdákat, kajaküléseket, szemvédőket és dárdavetőket készítettek. Egyszer, mikor nekivaló volt az idő, kajakokkal tengerre szálltak, főként vadászni. A törzsfő elejtett egyet. Előbb hazament, majd visszament érte szánkón, a feleségével. A főként és a kajakot ketten hozták haza szánkón. Hazaérve, házuk közepére rakták le a főként és feldarabolták. Húsát nagy dézsába, beleit egy kisebb tálba tették.

A falu legöregebb emberének és a többi öregnek a fiúgyermekek vitték az ételt a férfiházba. Sok öregasszony élt a faluban.

A férfiak elejtettek néhány főként. Volt, aki borjúfőként, volt, aki fejlett foltos főként, egy másik meg foltos kölyköt zsákmányolt, de akadt olyan, aki dunnakacsát ejtett el madárdárdájával. Odavonszolták a kajakokhoz, belerakták, otthon aztán az asszonyok kiszedték, nagy öröm és hálálkodás közepette.

A törzsfő felesége gyermeket hordott a testében. Tavasszal, szélcsendben a férfiak messze kimentek a kajakokkal. Ha meg fúj a szél, otthon maradtak és megigazították a dárdahegyeket. Ha kedvük kerekedett, izzasztófürdőt is vettek.

Néha már hajnalban csónakba szálltak, fóká- vagy vadkacsa- -lesre. Barna mellű gácsérok, hosszú farkú és sok másfajta kacsát is elejtettek dárdával. Később, ahogy felengedett az idő, a darvak és a kisebb madarak kerültek sorra.

A törzsfő feleségének kisfia született. Az apa fiatal rozmárt ejtett el és elvitte a férfiházba, hogy eladja. Fát akart venni, hogy fia születésének öröme az egész falut izzasztófürdővel megvendégelje. Az egyik férfi cserélt vele, fát adott a fókáért.

Egy idő múltán a törzsfő más feleséget választott, mert már nem szerelte azt az asszonyt, aki fiút szült neki. A régi asszonyt kikergette és újat vett a házába. Ezt pedig elfogta a gyűlölet, valahányszor kint meglátta az első asszonyt.

Az első asszony még szoptatott.

Egyszer csak megindult a jég, északkeleti szél fújt, maga előtt hajtotta a jégtáblákat, de nem egy jégtábla megakadt a parton.

Az új asszony kiment a partra, hogy sós vizet merítsen a vödrébe. Épp akkor járt ott az első asszony is vízért. Ez ráment a jégre, úgy merített vizet. Mikor megtelt a vödre, odahívta a másikat is: — No, most eriggy te és töltsd meg a vödrödet. — S az új asszony szót is fogadott

Mire azonban az első asszony észbe kaphatott volna, megindult vele a jég. Olyan aprócska jégtáblára szorult hogy le sem ülhetett A zajlás egyre távolabb sodorta. Mikor ráéjjeledett és gyermeke elaludt beledugta a prémbundájába. Bizony, aludni is alig alhatott a jégen. Mikor reggel felriadt, földnek még csak színét sem látta. Nagy jégmezőre került.

Eközben otthon a falubeliek felkapaszkodtak a legmagasabb hegyre, hátha onnan meglátják. Azt is megpróbálták, hogy álmodnak róla, és így keresik meg, de sehogy sem tudták megtalálni.

Abból az igen-igen szegény fiúból ezenközben sámán lett Az is álmodni akart a nyomaveszett asszonyról, de se nem látta, se nem álmodott róla.

Tavasszal nagy vizek árasztották el a jégtáblát, amelyiken az asszony tanyázott. Mire aztán nyár lett, a jég körös-körül olvadozni kezdett. Éhében állalvetőjének halbórszegélyét rágcsálta.

Megint eltelt egy éjszaka, és felébredve, földet pillantott meg. A következő éjszaka is eltelt, és a föld szemlátomást közeledett. Elmúlt egy éjjel és még egy nap, és ekkor egészen a közelébe ért. Úgy látta, a szárazföld feléje úszik, a jégtábla, amin állt, szinte érintette is — de hajsza hóján majdnem továbbcsúszott. Beugrott hát az asszony a vízbe és lábálni kezdett. A víz csípőjéig ért. A legutolsó földnyelven ért partot, és amint onnan visszapillantott, látja ám, hogy a jégtáblája eltűnt, s csak buborékok szállnak a helyén.

Most már erősen tűzött a nap. Levette a csizmáját és szépen megszáritgatta. Mikor már száraz volt, belebújt és beljebb ment az öböl felé. Talált is sok hordalékfát, döglött fókákat és más állatokat, amiket az ár kivetett. Éveken át aztán itt élt a gyerekével. A partra vetett állatot lenyúzták, húsát megették, a fókahúsból még félre is tettek. Nem kellett félniük az éhhaláltól.

Egyszer barnamedve támadta meg őket, de az asszony jegesmedvévé változott és megküzdött vele.

Az asszony el-eljárt rénszarvas-tetemekért, és ha rábukkant egyre, hazahurcolta, lenyúzta, és megölték utolsó porcikáját is.

Egész nyáron gyűjtötte az élelmet. Ősszel vadparajt, lazacbogyt és áfonyát. A hólyag-ünnepet nem ülték meg, hiszen magukban éltek.

Így cseperedett fel a fia. Télen sem éheztek soha, volt eleségük bőven tavaszig. És eljött az idő, mikor az anya magával vitte réntetem keresésére a fiát is. A fiú íjat készített magának és kisebb madarakra, pacsirtára, rigóra, szalonkára és ptarmigánra vadászott.

Ahogy nőtt a nap ereje, olvadt a jég és a hó is. Az asszony fogta magát s hordalékból csónakot készített a fiának. Csínján kifaragta a léceket és erős bordákat csinált. Mikor ezzel megvolt, a vázat befestette pirosra. Aztán annak rendje-módja szerint megszorította az egésztestet a napon. Evezőket is faragott a fiúnak, szintúgy

madárdárdákat és dárdavetőket, szigonyt és egy kajakülést fából. Most már a fiú a kajakkal indult vadászatra.

Túl a fokon, egy bizonyos helyen nagy sodrása volt a víznek. A fiú törte magát, hogy erős evezéssel felfelé jusson, szembe az árral, de nem bírta a vízzel, akárhogy is erőlködött, és végül is letett szándékáról.

Nyáron már maga is készített kajakot és íjat. Rénszarvasra is vadászott. Ősszel, mikor hűvösödött, nagy házat épített és felépítette a férfiházat is.

Télen, ha megéheztek, rénszarvasra vadászott. Néha csak egyet ejtett el, de volt úgy, hogy kettőt is.

Mikor eljött az ideje, nagy kajakot épített. A következő tavasszal abban járt a tengerre és igen sok fókát ejtett el. Ezenközben a nap felolvasztotta a jeget, el is tűnt az hamarost. Egyszer reggel, hogy az anyja még aludt, vízre szállt. Evezett, amilyen gyorsan csak bírta, egyre sebesebben, és bizony jó messze került a lakóhelyüktől.

Az éjszaka olt érte, meg is virradt, és látja ám, hogy valami föld megy feléje. Mielőtt újra ráesteledett, el is érte a partot. Sok rönköt látott erre, és amint a part mentén felfelé haladt, egyszer csak az egyik, a legnagyobb rönk talpra állt. A fiú erre se szó, se beszéd sarkon fordult, és amilyen gyorsan csak tudott, hazafelé evezett. Haza is ért, mielőtt még az anyja felébredt volna.

Most már szívesen elköltözött volna. Az egyik reggel arra ébredtek, hogy a fiú szemefehérje megbetegedett. Erre aztán gyorsan felkészültek, összeszedték a cókókjukat és végigeveztek ugyanazon az úton, amelyet a fiú már megjárt.

Mikor partot értek és megpillantották a rönköt, amelyik talpra állt, a fiú megmondta az anyjának: „Ez a rönk fel szokott állni.”

Az asszony szemügyre vette a nagy rönköt.

Jól megnézte a vidéket is. Azzal továbbindultak a part mentén.

Az egyik faluból észrevették őket. Többen beugrállak kajakjaikba és versenyt eveztek utánuk. Két fiatalember érte őket utol elsőnek.

Lihegtek, fújtatlak:

- Fű, gyű, attól féltünk, megelőz minket valaki.

Azzal magukkal vitték őket a faluba. Ahogy megérkeztek, odakísérték őket a férfiházba — az asszonyt is.

Volt ott egy törzsfő, annak volt két fia. Meghagyta nekik:

- Meg kell mérköznötök az idegennel és le kell győznötök.

Másnap kajakversenyt rendeztek. Az ismeretlen messzire elhagyott mindenkit és elsőnek ért célba. A rákövetkező napon megint csak kajakverseny volt. Ismét az ismeretlen győzött. Harmadnap aztán azt mondták:

- Ki ejti el leghamarabb a rénszarvast? — És az idegen ejtette el az első vadat.

Ekkor a törzsfő arra biztatta a fiait, hogy öljék meg az idegent:

- Nem sül ki abból semmi jó, ha minduntalan legyőz benneteket.

Ő persze nem tudta, hogy ez az idegen a saját édesfia — hál még, hogy ez az asszony az ő felesége. Ez meg sem fordult a fejében, és még csak meg sem nézte az asszonyt.

Csak hogy az asszony felismerte ám egykori férjét, odament hozzá és így szólt:

- Micsoda dolog ez? Hiszen ez a te fiad. És te azt mondod a testvéreinek, hogy öljék meg. Nem akarod hát, hogy itt maradjunk. — A fiának pedig ezt mondta: — Ne maradjunk itt, álljunk odább. Apád ráparancsolt testvéreidre, hogy öljenek meg. — Majd megint az urához fordult: — Bizonyára azt hitted, hogy elpusztultunk, amikor elvitt a jég. — A fiúknak pedig szemébe mondta: — Nem hittétek volna, hogy a testvéretek az, aki idejött.

És mind azt felelték neki:

- Nem tudtuk, hányadán áll a dolog. Maradjatok itt.

És a törzsfő újra elvette az asszonyt feleségül, és a fiai is mind megnősültek. Az idegenből jött testvér az évek során igen

meggazdagodott. Kiváló vadász volt. Jó vadász volt a többi is, csak a legfiatalabb öccsük nem volt ügyes kezű, mint ők.

A törzsfő odaköltöztette egykori asszonyát a saját házába és nem haragudott többé rá. Mindnyájan összeköltöztek.

Közös vadásztanyájuk volt. Bőrcsónakot készítettek és mert segítették egymást, meg is szedték magukat, és mindnek fia született. Az apjuk annak idején nem volt ilyen tehetős. És most az asszony vele együtt jómódba került és még az az igen-igen szegény fiú is jó sorban élt.

S így éltek boldogan.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

AZ ELŰZÖTT FELESÉG (Második változat)

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Nuszalah

Sok-sok évvel ezelőtt volt egy falu, abban lakott öt fivér. A falut Ungahemiutnak hívták. Az öt fivérnek csak egy húga volt. A húguk férjhez ment, kislánya született, de ő maga életét vesztette. Mind az öt fivér nagyon szerette a kislányt, hiszen nem volt szegénynek édesanyja.

A legöregebb fivér (Angalhgoh) sámán volt. Valamennyit kiváló vadásznak ismerték, ősszel, mikor megkezdődtek az ünnepi táncok, kishúguknak elkészítettek minden szükséges csecsebecsét. Ahogy a táncünnepségeknek vége volt, kajakokat készítettek. Az asszonyok pedig megvarrták a hozzá való huzatot. Aztán evezőt, íjat és nyilat és minden más fegyvert is faragtak. Mikor mindezzel elkészültek, vadászatra indultak. Ha zsákmányoltak valamit, kiakasztották a csónakülések gyékény takaróját, hadd lássák az otthoniak, nem üres kézzel térnek meg, és szánkóval menjenek elébük.

Így nőtt fel köztük a kisleány és végül is férjhez ment. Jó vadászhoz ment feleségül és fiacskája született.

Élt abban a faluban öt árva leánytestvér is. Ezek közül a harmadik el akarta venni az öt fivér kishúgától a férjét. Azt akarta, hogy őt vegye feleségül. És ez sikerült is neki.

Egyszer tavasszal, épp olvadáskor, az új asszony ebédet főzött az urának és sós vizet hozott. A parton találkozott az első asszonnyal és megkérdezte tőle, honnan hordja a vizet, mert egy nagy jégpad volt előttük. Az első asszony megmutatta a vízlelő helyet és nyomban merített is belőle. Nehezen ment a dolog, mert a víz mélyen a jég felszíne alatt volt, és gyermekét is a hátán tartotta.

Ahogy merte a vizet és felnézett, látja ám, hogy a másik asszony a lábával ellöki a jégtáblát, hogy ne térhessen vissza a partra. — Miért teszed ezt? — kiáltott oda hozzá. De a másik se szó, se beszéd, elszaladt és csak akkor nézett vissza, mikor már a kunyhójukhoz ért. A szél a part felől fúj, és látta, hogy az asszony, gyermekével a hátán, már messze kint jár a jégtáblával a vízen. Az egyik szomszédasszony is, akivel együtt főzött, és aki tulajdonképp elküldte vízért, most ugyancsak kijött a kunyhóból, és ő is a vizet kémlelte, de már nem látott semmit. Így hát elment a férj házába és elmesélte a dolgot az asszony nagybátyjainak. Azok mind kiszaladnak, de bizony ők sem láthattak semmit, mert a jég már igen messzire sodródott.

Közben az asszony egy másik nagy jégtáblához ért. Senki sem jött segítségére, levette gyermekét a hátáról, lefektette, és mindketten sírva fakadtak. Aztán énekelni kezdett.

— Legöregebb nagybátyám, gyere, vigyél ki a jégről!

Egész télen át a jég hátán éltek. A kicsikét ruháival etette. Először a díszítéseket adta neki: csizmája bojtjait, prémruhája farkincáit. Mindezt először ő maga rágta össze, úgy adta a gyerekeknek. Egyre soványabbak lettek. Mikor elfogytak a díszítések, esővédője halbőr szélét ették meg. Egyre fogyott az ehető holmijuk. Így ültek a jégen. Épp tél közepén, a leghidegebb napokban éheztek ilyen keservesen.

Az asszonynak volt egy jegesmedve-bőröve, azzal hordta a gyermekét. Egyszer éjjel magára vetette, a prémruha tetejére, és

úgy aludt, térden, gyermekével a hálán. Egyszer csak felébredt és csoda meletét érzett. Hát az öve átváltozott jegesmedvévé, az simult hozzá. Nagyon megijedt, gyorsan lehunyta a szemét és újra elaludt. Mikor felébredt, hideg volt, a medve eltűnt, az öve megint rajta volt. A gyerek is felébredt és sírt. Meg akarta szoptatni, de nem volt teje. Megfordult, hogy belekukkantson a táljukba — hát az csodára gőzölgött. Az ura egyszer régen kicsi halakat festett az aljára a család jeléül — azok főttek benne. Nyomban neki is estek. Az asszony örvendezett: — Jaj, de jó! Majd éhen veszünk, gyorsan kapjuk be! — Ezentúl minden reggel találtak valamit a tálban, vagy ételt, vagy langyos vizet.

Az asszony mindennap megpróbált valahogy partra vergődni arrafelé, amerre gondolta, hogy földnek kell lennie. De sohasem bukkant rá. Egyszer aztán egy nagy hasadékhoz ért. Sehogy nem bírta átjutni rajta. Tele volt vízzel, és a vízben csak úgy nyüzsögtek a fókák.

Eljött a tavasz, és a hideg felengedett. Végimentek a hasadék mentén. Ekkor egy hatalmas rozmárt pillantottak meg. Hátsó uszonyait a hasadok egyik oldalának támasztotta, agyaráit a másikra, úgy aludt. Az asszony azt forgatta a fejében, hogy megpróbál átmenni a hátán. Óvatosan rálépett, ám az állat nem ébredt fel. Így hát egyenest ráugrott és átszaladt. Ekkor zajt hallott maga mögött, megfordult és látta, hogy a rozmár felébredt. Megrémült és rohanni kezdett. A rozmár meg akarta fogni, de csalt a ruhája szélét kapta el az agyaraival. Le is tépte, visszacamogott vele és lebukott a vízbe.

Az asszony leült a jégre és gyermekével együtt megint sírni kezdett. Megpróbálta megetetni és újra a régi énekkel panaszkodott:

- Nagybátyám, gyere, vigyél ki a jégről!

Mikor abbahagyták a sírást, észrevették, hogy a jég olvad, és az ár ide-oda veti őket. Egyre nagyobb táblákra kellett ugrálniok, mert a kisebbek szétmálltak. Egyszer csak földet pillantottak meg. Az asszony fohászkozott egyet:

- Bárcsak arra hajtana a szél!

Már a legeslegutolsó jégtáblán szorongtak. Nappal szél támadt, mely egyre erősebben fújt a part felé. Aztán rájuk borult az éjszaka. Az asszony egy csöppet szundított s ahogy a szemét kinyitotta, észrevette, hogy a part valamivel közelebb került. Épp kora hajnal volt, és mire újból beesteledett, egészen közel jutottak hozzá. Ám mielőtt csakugyan biztonságba kerültek volna, elállt a szél, aztán meg éppenséggel megfordult és visszahajtotta őket a nyílt tengerre. Az asszony igen megrémült, gyerekét a vállára vette, hogy a víz ne érje, azzal beugrott a hullámokba. A víz szerencsére nem volt nagyon mély, és így valóban partot ért. Mikor visszapillantott, hogy a jégtáblát megkeresse, már csak havas kása maradt belőle.

Levetette ruháját és megszáritotta. Aztán úgy fordult, hogy a tenger balra legyen tőle, a szárazföld meg jobbra. Így látta ezt jónak.

Egy helyen fára és döglött fókákra bukkantak. Ott maradtak, kunyhót építettek, aztán feldarabolták a fókákat és csillapították éhségüket.

Így éldegéltek magukban. De a gyerekek jegesmedveszőr nőtt kezén, lábán. Egyszer hajnaltájban kint járt és látta, hogy öt jegesmedve tart feléjük. Az egyik irdatlan nagy volt. A gyerek elmesélte a dolgot az anyjának, az pedig igen megrémült. Fogta a gyerekét és ekkor az öve megint medvévé változott.

Kiment a medvével és az ő segítségével megölte mind az öt jegesmedvét. Ezután az asszony visszament a házba. Rájuk is esteledett. Mikor másnap felébredtek és kibújtak kunyhójukból, valami nagy feketeséget láttak lent a tengerben. Feléjük tartott, és bizony nem volt más, mint egy hatalmas rozmár. Ahogy egészen odaéri hozzájuk, visszahajtotta csuklyáját és íme, legöregebb nagybátyjuk állt előttük. Kérlelték, térjen be hozzájuk, de ő visszautasította. Azt kérdezte:

— Ugye, tudjátok, hogy kell kajakot csinálni? Hát akkor készítsetek egyet! — A fiúnak pedig fejszét nyomott a markába: — Mire a kajak elkészül, visszajövök és megmondom, hogy mit kell majd tennetek.

Meg is csinálták a kajákat. Mikor elkészült a váza, ráhúzták a bőrt és már meg is voltak vele. Ekkorra a nagybátyjuk csakugyan visszajött, mégpedig újra rozmár képében. De ha akarta, emberré válhatott, akárcsak a múltkor. Csak azért változott rozmárrá, hogy megtalálja húgocskáját. Bizony, az a rozmár is ő volt, akinek a hátán átkeltek a szakadék felett Ezt csak most mondhatta el nekik. Most már nem tudott igaziból visszaváltozni emberré, de azt még meg tudta nekik mondani, mitévők legyenek. Meghagyta nekik, hogy készítsenek evezőket.

Egy reggel aztán újra meglátták a feketeséget. Jött, csak jött, aztán levette a csuklyáját és megint a nagybátyjuk volt, így szólt hozzájuk:

- Most utoljára jöttem hozzátok. Ha jó az idő, fogjátok a cókókókat és induljatok el arra, amerről én szoktam jönni. — Hogy egyik szavam a másikba ne öltsem, a fiú persze közben legénnyé serdült.

Másnap derült volt az idő. Az anya fogta az evezőt, a fiú meg kormányozott. A feketeséget ugyan nem látták, de arrafelé indultak, amerről jönni szokott.

Csendes volt az idő, és öt napig ott háltak a kajakban anélkül, hogy partot láttak volna.

De az ötödik napon meglátták a partot és megismerték régi falujukat. Egyenesen az öböl közepére eveztek. Az emberek aztán elvezették őket régi kunyhójukhoz. A legidősebb nagybátyjuknak azonban nyoma veszett. Az emberek aztán megmondták neki:

- Persze, hiszen sámán volt és mindent megtett érted. Végül még emberi alakjáról is lemondott és egészen rozmárrá vált. Sosem látod viszont, mert nem térhet már vissza.

Régi férje ezek után vissza akarta az asszonyt venni, de ő máshoz ment. Kislánya született, ebből varázslónő lett. Akármilyen állatot is kívánt a tengerből, varázslatával mind megszerezte; de csak a tengerből, szárazföldön nem hatott a varázslata.

A fia megházasodott, neki is születtek gyerekei. Egyik-másik nagybácsi közben meghalt. Az asszonynak még több gyermeke született és mindegyikből varázslót nevelt. Végül ő is kiadta lelkét.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

A FAÉK

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Gangelih

Egyszer egy faék szépen felöltözött, hogy elmenjen a férfiházba. Felhúzta szőrkesztyűjét és halbörből készült esővédőjét. Végül derekára kötötte rozmárszájból készült övét is. De alig szusszant egyet, az öv elrepedt.

És akármit is választott övnek, mindegyiket szétrepesztette. Sokáig nem is talált alkalmas övet. Végül füvet szedett, abból font magának egyet és — nicsak, az nem szakadt szét. Aztán elindult a férfiházba, amilyen csöndesen csak tudott.

Közben törte a fejét: „Most aztán hogy lépjek be a terembe? Kiabálva, vagy hát hogyan?” Azzal beugrott és felszökött a körbefutó padra.

Ekkor bent az emberek elkezdtek óbégatni:

— Jaj, eltörik a pad!

Meggyújtották a lámpát és megnézték, mi történt... Ekkor rábukkantak az ékre a pad egyik deszkájában.

EGY ASSZONY ÖT FÉRJE

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Alalihak

Volt egyszer egy öregasszony. Egészen hátul, egy nagy öböl csücskében éldegélt az unokájával. Velük szemben egy földnyelv nyúlt az öbölbe. Tanyájuk tövében egy kis patak csordogált.

Egyes-egyedül éldegéltek ezen a vidéken, és soha egy lelket sem láttak. A parton rajtuk kívül senki sem járt élelemért, és ha döglött

fókára bukkantak, felszeletelték, a bőrét pedig megszáritották.

Nagyanyó egyszer így szólt:

— Azt hiszed, a többi fiú éppolyan ágrólszakadt, mint te magad? Csalt mi vagyunk ám ilyen koldusszegények. Ne légy már ilyen hétalvó.

Olykor, mikor a szél a szemközti földnyelv felől fújt, a nagyanyó felébresztette unokáját, hadd induljon útnak és keressen döglött fókákat. El is indult a gyerek és nézett jobbra- balra. Egy ilyen útján sok fókára akadt, mindegyikből dárda állt ki. Hazaszaladt és elmesélte a dolgot a nagyanyjának. Ennek hallatára az öreganyó lement a partra, fogta a fókákat és elrakta az éléskamrába.

Ahogy a fiú felcseperedett, íjat és nyilakat adott a kezébe a nagyanyja. De a gyerekek sejtelve sem volt róla, honnan származnak a fegyverek. Idő múltával még nagyobb íjat és hozzá való nyilakat kapott. Egyszer aztán nagyanyó is nekilátott, hogy vele tartson. Útjukban néhány legelésző rénszarvasra bukkantak. Nagyanyó megindult a nyáj felé. Majd mind a kelten kúszni kezdtek. Mikor odaférköztek a legközelebbi rénszarvashoz, nagyanyó így biztatta: — A szügyére célozz! — A fiú célzott. Kilőtte a nyilat, s az remegve megállt az állat oldalában. A sebzett vad, amilyen gyorsan csak lábai vitték, a vadász felé rohant. Amikor elég közel ért, a fiú még egyszer célba vette. Ekkor a vadnak vége volt, és nagyanyó felkiáltott. — No, ez a rénszarvas sem áll már talpra. — Azzal odament ő is a zsákmányhoz és lehúzta a bőrét. Jó kövér állat volt.

Ettől kezdve sokszor ment a fiú vadlesre.

Egyszer, amikor éppen a part mentén lépkedett és fókák után nézelődött, egy kajakvázat talált. Megtoldotta, aminek híja volt, nagyanyó pedig bevonta bőrrel. Amint megvolt vele, kipróbáltatta unokájával az alkalmatosságot. Noha a fiú telerakta kövel, hogy biztosabb legyen, mégis, ahogy ellökte a parttól, majd felborult vele. Aztán megtanult evezni és ezután mindig kajakkal járt az öbölbe.

Volt egy férfiházuk is. Olykor bement oda, elüldögélt, de sohasem aludt ott, hanem mindig a nagyanyjánál hált.

Hát egy reggel, hogy felébredt, nagyanyót nem lelte otthon. Kiment és látta ám, hogy éppen jön vissza a folyópartról. Amikor már egész közelébe ért, benézett a kosarába, és nicsak, egy vadonatúj fapoharat látott benne. Megkérdezte tőle:

— Honnan szerezted ezt a poharat?

Az öregasszony így felelt:

— Nagypád odaát lakik magában. Nincs senkije. Én bizony eljöttem veled ide, mert attól tartottam, nem lesz belőled ember, ha más fiúgyerekekkel lopod a napot.

A gyerek közben egészen felserdült és egy-kettőre megszedte magát. Két kamrája is volt, az egyikben tartotta a fókabőröket, a másikban a rénszarvasbőröket. Egy alkalommal észrevette, hogy serkedzik a bajusza.

Később nagyanyó hárttyából ablakot készített. Ezenkívül csinált az unokájának esővédőt, fókabőr nadrágot, fókabőr csizmát és rénszarvasbőrből ruhát, s az egyik reggelen aztán így szólt hozzá:

- Most menj el nagypádhoz. Ott él a szemközi földnyelv csúcsán.

A fiú útnak is indult a fok felé. Ahogy odaért a legszélére, férfiházra esett a pillantása. Idáig kajakon jött. Most partra szállt, kajakját kihúzta a vízből és otthagya. Majd elindult és egy ösvényre bukkant, de azt teljesen benőtte a gaz. Végigment rajta és elért a férfiház bejáratához. Benézett a lejáróba, azt is ellepte a fű. Fogta magát, felmászott a ház tetejére, hát az ablakot is benőtte a gaz. Ahogy ki akarta tépni, bent megszólalt valaki:

- Miért lyukasztod ki az ablakomat?

Ekkor se szó, se beszéd, lemászott és hazament a nagyanyjához. Az megkérdezte:

- Mi van vele? Meghalt?

- Nem halt meg. Mikor kitépdestem a fűvet az ablakából, csak annyit mondott: „Miért lyukasztod ki az ablakomat?”

Ekkor a nagyanyja mesélt neki a falujáról, amely ott van a földnyelv tulsó oldalán, és elmondta, hogy él ott egy asszony, akinek öt férje van. Az öt férje öt fivér. Mikor a fiú ezt meghallotta, így szólt:

- Ezt az asszonyt szeretném elvenni feleségül.

A nagyanyja azt felelte:

— Semmi baj, van a faluban egy nénéd és egy húgocskád is.

Ekkor a fiú fogta a holmikat, amiket a nagyanyja készített számára, azonkívül még egy nagy fatálat, és elindult másodsor is a nagyapjához. Mihelyt megérkezett, megtisztította az utat a gáztól. Majd felmászott a ház tetejére és letépte bizony utolsó szálíg a füvet az ablakról, akárhogy is kiáltozott az öregember bévülről, hogy ne tegye.

Csak aztán lépett be a házba. Egy igen-igen öreg embert talált ott. Szobája tele volt a saját piszkával, a férfiház pedig tele forgáccsal. A fiú mindent kitakarított. Mikor ezzel elkészült, levetkőztette az öreget, ruháit pedig kihajította. Majd új ruhába öltöztette és meg is ágyazott neki, alulra nyers rénszarvasbőrt lett és takarónak cserzett bőrt.

Csak most szólalt meg az öreg:

- Hová való vagy? Bal felől jöttél?

- Nem, jobb felől jöttem — felelt a fiú.

- Hát altkor le az unokám vagy — mondta az öreg. — Mikor az anyád és apád meghaltak, akkor vittelek odaátra. Van egy húgocskád is, de azt a faluba vittem a nénédhez. Fiatalabb koromban néha visszaengedtem a fókákat a vízbe és bennük hagytam a dárdákat is. Sose bukkantál ilyen fókákra?

- Dehogynem! — felelte az ifjú. — Mikor kicsi voltam, bizony találtam nemegyszer ilyen fókákat dárdákkal.

Aztán még megkérdezte az öreg:

- Tulajdonképpen mi a szándékod?

És az ifjú így felelt:

— Szeretnék valakit a faluból feleségnek.

— Valami szegény asszonyt kéne választanod — vélekedett a nagyapja.

— Nagyanyám beszélt nekem egy asszonyról, akinek öt férje van. Azt szeretném elvenni.

— Ha azt veszed el — válaszolta az öreg — a férjei azonnyomban agyonütnek.

Ezzel a legény hazament és meghagyta nagyanyjának, készítsen neki mindenféle fajta prémruhát, nercprémből is, mókusprémből is, amilyen csak akad. Mikor a ruhák elkészültek, nagyanyja még egy kis halzsírt is adott neki, hogy vigye ajándékba a nénjének. Másnap útra kelt a legény. Mikor a nagyapja házához ért, felment a dombra és beköszönt hozzá. Az öreg megkínálta egy korttyal és adott neki egy övet ajándékba és azt mondta:

— Ha beérsz a faluba, a nénéd házát egészen a végén találod.

A legény elbúcsúzott és ahogy folytatta útját, zajt hallott: nevelést és kiáltozást. Ettől elszomorodott a lelke.

A földnyelv csúcsáról egy nagy falut látott és a végében egy parányi házikót. Arra vette útját. Néhány gyerek játszadozott ott. A bejárónak tartott, ott egy kiskutyára akadt, amelyik megugatta. Benn pedig megszólalt egy öregasszony:

- Nézd csak meg, talán beszaladt a lejáróba a kutyád. Még majd megeszi a száradni kiakasztott csizmákat. Eriggy csak, nézz körül.

Erre egy kislány bújt ki. Igen helyes kislány volt. Tetőtől talpig végigmérte az idegent. Aztán beszaladt és azt mondta:

- Egy fiatalember áll odakint, és úgy látszik, nem szegény ember.

- Mondd meg neki, hogy bejöhet, ha nincs hová mennie

- biztatta az öregasszony.

A kislány megint kiszaladt és tessékelte befelé:

- Gyere be hozzánk, ha nincs hová menned.

A fiatalember be is lépett és köszöntötte az öregasszonyt. Az megkérdezte:

- Hát le merről jössz?
- A földnyelv túlsó oldaláról — felelte a legény.
- Mekkora családod van? — faggatta az öreg.
- A nagyanyámmal élünk kettesben — válaszolta.
- Aztán minek jöttél?
- Azért jöttem, hogy feleségül vegyem azt az asszonyt, akinek öt férje van — vágta ki a legény.

Erre megszólalt a kislány:

- Az imént játszottam vele. Nem akart elengedni, mert szereti, ha vele vagyok, mikor elálmosodik. De én mégiscsak eljöttem.
- Ez a kislány a te húgocskád, én meg a te nénéd vagyok — szólalt meg az öregasszony. Ezzel a kicsihez fordult: — Fogd kézen és vezesd úgy, ahogy engem szoktál.

Ekkor a legény belebújt a nénje ruháiba. Kiléptek a házból, és a kislány éppúgy zsörtölődött vele, ahogy a nénjével szokott. Szépen elvezette a faluba. Ott megállította a ház mellett, ahol az asszony lakott az öt férjével. Ő maga odament a ház elé és egy ideig eljátszozott az asszonnyal. Később azt mondta:

- Most már menjünk be a házba.
- De én szeretnék még játszani — húzódozott az asszony.
- Máskor, amikor én akarok kint maradni játszani, te is mindig csak azt hajtogatod, hogy menjünk be — makacskodott a kislány. Így aztán be is mentek a házba.

Alighogy bementek, a legény leszállt a lejáróba. Ott levetette a nénje ruháit és félrerakta. A kislány ott bent megszólalt, azt mondta:

- Hadd menjek ki egy kicsit.
- Ne maradj el sokáig — kérte az asszony.

- Nem, nem maradok sokáig — ígérte a kicsi, azzal már jött is kifelé.

A lejáróban összetalálkozott a bátyjával. Az odaadta neki a nénje ruháit és meghagyta:

— Most azonnal menj a nénédhez. — Ő maga pedig belépett és leült, szemközt az asszonnyal.

Megkérdezte tőle:

— Akarsz-e velem jönni?

Az asszony nem felelt.

Ekkor a legény ismét megkérdezte:

— Akarsz-e velem jönni?

— Nem tudom — felelte az asszony.

— Hány férjed van?

— Öt.

— Hát ha nem akarsz velem jönni, akkor elmegyek, ahogy jöttem — szólt a legény. Erre az asszony nagy sírást-rívást csapott.

— Utoljára kérdem, eljössz-e velem? — kérdezte a legény.

— Elmennék én veled szíves-örömezt, de ha a férjeim megjönnek, megölnek.

Végül mégiscsak engedett, és együtt indultak a legény tanyájára. Ott egy magas rudat látott az asszony, a hegyére lámpatartót erősítettek, s egy döglött farkas is lógott rajta. Hogy belépett a házba, úgy látta, hogy igen kedvére való, így hát itt maradtak két napig.

A két nap múltán az öregember ott a földnyelven hallja ám, hogy emberek járnak arrafelé. Kiment és meglátta, hogy az asszony öt férje ott evez el a háza előtt. Éppen az asszonyról, a feleségükről beszéltek. Akkor az öreg begömbítette két kisujját és visszahúzta őket. Hiába akartak azok előrejutni, visszafelé ment a csónakjuk, és hát haza is mentek. Néhány nap múlva ismét arra jártak, de most az öreg békén útjukra engedte őket.

A legény meg a felesége éppen otthon volt. Egyszer csak megszólalt az asszony:

- Jönnek ám.

- Mindig megérezed, mikor jönnek? — kérdezte a legény.

- Nem mindig, de sokszor — felelte az asszony.

Míg a férfiak közelebb értek, a legény gyorsan fát aprított, hogy az izzasztófürdővel illendően fogadhassa őket. A felesége pedig ebédel készített nekik. Ahogy elmentek házuk előtt, a legény kikiáltott nekik:

— Miért nem álltok meg? A feleségetek itt van a házban.

- Miért vitted el az asszonyt, mikor úgy el voltunk fáradva? Ha átmegyünk hozzád, azonnyomban megölünk.

Mikor az öt férfi feléjük tartott, a legény rossz csizmát húzott és kacsabélből készült ruhát vett magára. Mire kikötötték kajakjaikat, ő már egy földhányáson ült. Odakiáltott a feleségének, hogy hozza az ételt a vendégeknek. Az asszony hozott is egy nagy fatálat, színültig tele finom rénszarvashússal. Ez alkalommal új ruhát viselt. A férfiak néhány pillanat alatt bekaptak mindent. Az asszony egy másik táliban újra hozott nekik ennivalót és megint más ruhát vett magára.

Mikor jóllaktak, azt mondták a vendégek a legénynek:

- Most megmutatjuk, mit tudunk.

A legidősebb fivér levetette a ruháját, beugrott egy kajakba és farkassá változott. Első öccse is levetette a ruháját, abból meg patkány lett. Ez felszaladt a rúd tetejére és onnan pislogott a legényre.

Ekkor a farkassá vált fivér nekiesett a patkányfivér prémruhájának, és összevissza nyúzta, rángatta. Majd belebújt a ruhájába és visszaváltozott emberré. Odavetette:

- Nem tudom, miért nem öltem meg? Talán túlságosan jóllaktam.

Ezután sorra mind valamilyen állattá váltak, de elvétették a dolgot, egyik sem tépte szét a legényt.

Ekkor a legény felment a dombra és átugrotta a két házal. Ezt nem bírták utánacsínálni.

Végül is bementek a házba és tüzel raktak az izzasztófürdőhöz. Csakhogy a legény sok szalonnát dobott ám a tűzre, gyorsan kiszaladt és eltorlaszolta a kijáratot — az öt fivér pedig bent égett.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

AZ EMBER, AKI ELSZÖKÖTT A FELESÉGEITŐL

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Gangelih

Volt egyszer egy ember, akinek volt két felesége. Az asszonyok testvérek voltak, így hát a két nővérnek egy férje volt. Hármójukat a sötétvízbelieknek hívták. Az ifjabbik nővérnek gyermeke is volt. Az embernek megvolt a maga kajakja. Táncolni sohasem táncoltak. Az ember eljárt fókákra vadászni az öbölben és rénszarvasokra a nagy szigeten, ahol éltek.

A férj igen megszedte magát. Megvolt a saját kis férjiháza, egy kis éléstárra is tellett. Sok rénszarvast ejtett el, és amikor a tengert nem fedte jég, mindig elegendő fókát zsákmányolt. Olvadáskor az öbölben magasra csapott az ár. Fókabendőben olajat tett el télire. Mikor jött a nyár, új íjat készített magának, vadászatra járt és sok rénszarvast lőtt.

Tanyájuk mögött nagy hegy emelkedett. Mikor esett az eső, sose ment vadlesre a férfi. Még nyáron is úzta a fókákat és a vadkacsákat. Az asszonyok vadparajt teltek el. Így jött el az ősz és az első hó. Az ember uszadékfát hordott a szemközti partról. A hólyag-ünnepet sem tartották meg. A belső öböl befagyott, de a jég alatt ott nyüzsgött a sok tomcod-hal.

A fiatalabbik nővér gyermeke még egészen pici volt. Az ember télen is úzta a rénszarvasokat. Mikor eljött a sora, új kajakot ütött össze. Leszedte a régi kajak nyári huzatát és eltette a következő nyárra.

Kék festéket összekevert fókavérrel és a csónak téli huzatára ráfestette a védőszellemének ábráját. Másnap kora reggel útnak indult vele, de nem hozott haza

egyetlenegy fókát sem. És ettől fogva mindennap sötétedés után érkezett haza, egyre későbbben, mert egyszeriben elhagyta a vadász-szerencséje. Nekikeseredett. Néha két napot is kint . töltött egyfolytában. Egyszer, hogy így kint töltötte az éjszakát, betegen tért haza. Megmondta asszonyainak, ha meghal, tegyék be a csónakjába és azt állítsák le valahová a földre. Néhány nap múlva egyik éjjel csakugyan meghalt.

Az asszonyok befektették a csónakjába. De mikor reggel felébredtek, hűlt helye volt olt a csónaknak is, a holttestnek is.

Ettől kezdve az asszonyok szinte mindent megettek, ami csak a földből nőtt, és bizony majd éhen veszték. Egyszer reggel, mikor az ifjabbik nővér kilépett a kunyhójukból, megpillantott egy havasi hósármányt a pallón, amelyen azelőtt a kajak szokott heverni. A madár így énekelt:

Sötétvízfalva!

Sötét víz, sötét víz A túlsó oldalon! A sötét szikla alatti Jó fókavadásznak Újra két felesége van.

Az asszony visszament a kunyhóba és elmesélte néniének, mit énekelt a madár. A nénje kiment, figyelte, hallgatta a madarat, de nem okosodott ki belőle. Másnap felkapaszkodott hát a hegyre. Észrevette, hogy egy bizonyos helyen füst száll fel. Odaigyekezett és egy iglura bukkant. Szépen elbújt mögötte. Egyszer csak látja ám, hogy jön a férje. Megint két felesége volt, mégpedig újra két nővér. Éppen fókákat rakott ki a kajakjából.

Az asszony visszafordult. Otthon megkérte a hűgát, hogy fesse ki az arcát. Kifestett arccal újra odatartott. Míg azonban első ízben egyenest vágott neki, most a part mentén bandukolt. Férje most oda volt vadászni. Mikor két új felesége meglátta az idegen asszony kipingált arcát, megkérték, hogy az ő arcukat is fesse ki. Az asszony azt mondta, hogy forraljanak fel vért és vizet. Mikor forrott, rájuk

parancsolt, hogy dugják bele a fejüket. Közben majd elnevette magát. A fiatalabbik először félt. Ekkor azt tanácsolta nekik, hogy egyszerre dugják be a fejüket. Erre a fiatalabbik nekibátorodott — bedugták hát a fejüket a fővő vízbe és menten szörnyethaltak.

Az asszony az egyik halottat felcipelte az iglu tetejére és úgy állította fel, mintha éppen lehajolna, hogy levegye az ablaknyílásról a hártját. Megvárta, míg ebben a tartásban megmerevedett. A másikat az éléstár ajtajához állította és így hagyta megmerevedni.

Majd fogta magát, botokat dugott a keblébe, pálcikákat az orrába, fatálat illesztett a farára és medvévé változott.

Mikor az ember a kajakján hazafelé tartott, elbújt a kunyhó mögé. Az ember így énekelt:

Asszonyaim, ott túlhan, ott túlhan, Asszonyaim,

Szeretett régi asszonyaim! Odaát él a leányom is.

Aztán kikötött. Hívta az asszonyait, de azok csak nem jöttek. Feldühödött, felrohant a parton — hát rátámadt ám a barnamedve és megölte. Utána a medve foggal-karommal nekiment az iglunak és az éléstárnak. Mikor mindent ízekre tépett, visszaroht a saját falujába és megölte édeshúgát, pedig nem is akarta. Ezt a medvetest cselekedte. Aztán továbbrohant, mélyen be a szárazföldre.

És csakugyan el is ejtettek, nem is olyan régen, a szárazföldön egy medvét, farudak voltak a mellében, két dugó az orrában és egy fatál a hátsó részén. Es ott, ahol a két falu terült el, máig is látni a régi igluk négyszögletes gödrét.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

A GONOSZ NŐVÉR

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Gangelih

Volt egyszer két kis nőtestvér, akik egészen magukra hagyotton éldegéltek. Az idősebbik sohasem fésülködött, még az ujjával sem

simította hátra a haját, úgyhogy mindig kócosan az arcába lógott. A fiatalabbik azonban rendes volt.

Ha rénszarvas tetemekre bukkantak, hazacipelték és megették a húsát. Ha pedig öreg, döglött fókát leltek a parton, leszedték a zsírját és eltették.

Egyszer éjszaka valami kis zaj felébresztette a fiatalabbikat. Kinyitotta egy kissé a szemét, és látja ám, hogy a nővére kést fen. Most hátra volt simítva a haja, és látni lehetett óriási száját. A húga úgy telt, mintha csak most ébredne s elkezdett nyújtózkodni. Elekor a nővére megint visszarázta a haját az arcába és lefeküdt. Húgocskája virrasztott és megvárta, míg a nénje elalszik. Mikor az javában aludt, minden motyóját belerakta egy zsákba, ezt bedugta a ruhája alá és elmenekült.

Egy folyóhoz ért és megindult a partján egészen a torkolatáig. Ott meglátott egy varsát és mögé bújt. Horpadt csónakjában jött egy ember a halakért. Egy-kettőre meglátta a lányt, beültette a csónakjába és hazavitte. Az ember egymagában élt, de volt kunyhója, férfiháza és éléstára. Így hát a leányt feleségül vette.

Az asszony két fiat szült neki. Mikor a fiúk felcseperedtek, így szólt hozzájuk:

— Ha madarászni mentek, sohase forduljatok arrafelé.

Egyszer azonban a bátyja azt mondta az öccsének:

- Menjünk egyszer arrafelé, amerre anyánk nem akar engedni.

Az öccse eleinte húzódozott, de aztán mégiscsak elindultak arrafelé. A domb túlsó oldalára érve megláttak egy kunyhót, ahol éppen főztek. Egy asszony jött ki a kunyhóból és integetett nekik. Erre odamentek. Az asszony behívta és megvendégelte őket és igen kedves volt hozzájuk. Ott maradtak éjszakára is. De éjnek idején a kisebbik fiú felébredt és látta ám, hogy az asszony éppen felfalja a bátyját. Kirohant, föl a dombnak és csalt tovább. Az asszony utánaeredt. Elcsípte. Pedig a fiú már majdnem elérte a varsát. Levágta a fejét, a varsa mögé rakta és elbújt a bozótban.

Az ember ismét arra járt a kajakján és hívogatta a fiát:

- Gyere csak, megyünk haza.

De akármilyen hangosan kiabált, a fiú meg se moccant. Az öreg odament, de ahogy megérintette, lefordult a feje. Az asszony ekkor felugrott és rávetette magát az emberre. Sokáig dulakodtak, végül az asszony őt is megölte. Aztán beleült a csónakjába, feltette a férfi prémsapkáját és elevezett annak otthonába.

A felesége kijött az igluból, körülnézett, és abban a hiszemben volt, hogy az ura érkezik, és feltette az ételt. Mikor gondolta, hogy már partot ér, újra kiment, de nem látta az embert sehol — csak a kajak hevert a parton. Keresésére indult, végül odament a kajakhoz, de ott se lelte. Éppen vissza akart fordulni a házba, mikor a nénje lecsapott rá. Ők is sokáig dulakodtak, de végül is a húga kimerült, és a nénje meggyilkolta. Így hát a gonosz nővér őt is felfalta és birtokába vette az egész tanyát. Még a varsa is az övé lett.

A TŰHALACSKA

A Kuzskokvim folyó mellett jegyezték fel

Volt egyszer két anyóka. Igen öregek voltak már, s éppoly boldogan teltek napjaik, mint a csöpp gyermekeknek. Holtvíz partján állt a kunyhójuk, és volt rendes lejárójuk, fekvőhelyük, két kis éléstáruk, de még kajakjuk is. Egyszer éjjel, amikor békésen aludtak, ujjnyi tűhalacska úszott le a holtvízen és így énekelt:

Igen, igen, én vagyok a legerősebb, A legerősebb én vagyok.

Hej, ha olt a túlsó oldalon,

A homokpadon lehetnék...

Hej, milyen erős vagyok! Máris felfalhatnám, Elevenen felfalnám.

Bizony, hogy kettévágom.

Az egyik anyóka felébredt és meghallotta az iszonyú fenyegetést. Reszketett és vacogott rémületében, azt gondolta, ez nem lehet

más, mint valóságos dunnerak, rossz szellem. Kibújt a prémjei közül, odamászott a másikhoz, és hogy felébressze, beleharapott a fülébe.

— Dunnerak jön! — súgta oda.

Meg sem mukkanva felkeltek, vízre eresztették a kajakjukat és belerakták minden kis göncüket. Azután visszalopakodtak táljaikért, szárított halkészletükért meg kis olajlángjukért. Végül belerakták a csónakba az egész földkunyhót, sőt magát a forrást, és legutoljára felgöngyöltették az ösvényt, amelyik az éléstárukhoz vezetett, és azt is, amelyiken a tundrára járjak bogyószedni.

Az iszonyú ének pedig egyre tartott. Mikor mindenüket elsüllyesztették a kajakban, a tetejébe ők maguk is beleültek. Hátukat egymáshoz vetették. Az egyikük keze ügyében tartotta a nagy kést, hogyha kell, belemártsa a dunnerakba. Már épp el akarták lökni a kajakot a parttól, de a másiknak hirtelen eszébe jutott, hogy még egy kanalukat otffelejtették. Kiszállt és elszaladt érte, és hát épp hogy visszatért vele, úszott el a túhalacska a csónak mellett. Még akkor is fújta iszonyatos dalát.

Mikor az anyóka meglátta, hogy csak ez a csöpp mitugrasz fenyegetőzik, rákiáltott:

— Micsoda, te kis vakarcs, te ijesztettél így ránk? — s kanálával szépen átnyúlt a kajakülésen, és minden teketória nélkül kimerítette a halacsját. — Hát te kiáltottad, hogy kettévágsz és felfalsz bennünket? Most aztán mi cselekedjük meg ezt teveled. — Ezzel fogta a nagy kést, kettészelte a halacsját, az egyik felét odaadta a társának és azon elevenen bekapták. Majd mindent kiszedtek a kajakból, helyére tették a kunyhójukat, és máig is olt élnek, ha meg nem haltak.

EGY FATÖRZS KALANDJAI

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Alalikh

Nőtt egyszer egy fa a Yukon folyó partján. Valahányszor szemügyre vette többi társát, látta, hogy mind kisebb nála. Jött a nyár, ment a tél. Egyszer csak zajt hallott valahonnan: egy siheder jött felfelé a

folyón. Kezében botot tartott, mindenféle csecsebecsével. Jött, hogy meghívja a szomszéd falut ünnepségre. Jól megnézte a fát és így szólt:

- De hisz ez jóval nagyobb, mint a többi. — Azzal továbbment.

Múlt az idő, egy reggel megint kutyaugatást hallott a fa a folyóparton. Sok-sok szánkó zuhant a part mentén, és sok ember ült bennük. Mentek vendégségbe. Mikor odaértek, néhányan odaértek a fához és megállapították:

- Ez a fa jóval nagyobb, mint a többi. Eddig még nem is vettük észre. — Mikor továbbindulak, a fát elfogta a büszkeség, hogy magasabb a többinél.

Néhány nappal később azok az emberek, akik elmentek előtte, ismét hazafelé tartottak. Egypáran utólag jöttek, késő este.

Így állt ott a fa egész télen. Majd elolvadt a hó, és víz lett belőle. Egy kis idő múltán erős zajt hallott a fa: a víz és a torlódó jég vájta a folyó partját. Néhány fa bizony kidőlt és széthasadozott. Nyáron a fa azon volt, hogy gyökereit megvesse a talajban. És egész télen át állott rendíthetetlenül.

Aztán megint jött egy legényke a part mentén. Elment őmellette is. Néhány nap múlva sok-sok szánkó suhant el mellette, sok-sok emberrel. A fa nem tudta, hogy tulajdonképpen miért sűrögnek-forognak. Pár nap elteltével aztán hazafelé tartottak, bogyoételt ettek a tövében, és néhányan megcsodálták.

Mikor kitavaszkodott, és a folyó megduzzadt, a szomszéd fa kidőlt. Megpróbálta megtámasztani — és ekkor Ő maga is érezte, hogy eldőlt. Először sikerült megkapaszkodnia a gyökereivel, de aztán mégis elzuhant. Ekkor magával vitte legerősebb gyökereit és hagyta, hogy az ár sodorja.

A folyó kanyarulataiban szívesen megpihent egy kicsit. Végül egy faluhoz ért. Néhányan megpróbálták kihalászni, de nem bírtak vele.

Látott embereket, akik a fejükből füstöt eregettek.

Aztán tovább úszott. Egy faluhoz érkezett, ott néhány társából lépcsőfokokat csináltak. Ahányszor ilyen füstölgő fejű emberek végiglépkedtek rajtuk, csak úgy nyögött bele a fa.

Újra továbbsodródott s most a tengerhez ért. Hajnalodott. A szél oldalról fúj, és a fa a szél irányában úszott tovább.

Egy napon földet látott. Éppen arrafelé igyekezett. Meredek sziklapart volt, de ő épp egy lapos, alacsony hely felé sodródott. És a magas hullámverés partra dobta, gyökereivel előre.

Ahogy így hevert, látja ám, hogy egy ember tart feléje. Ez is füstöt eregetett a fejéből. Odament hozzá, de meg is mondta, hogy nehéz megmunkálni. Előszedett egy fadarabot és azt hasogatta. Ez a fa, valahányszor a fejsze érte, hangosan felsírt. Végül fogta az ember, a vállára vette — a nagy fát pedig otthagyta.

A következő napon egy másik ember vetődött arra. Ez nem füstölt a fejéből. Szépen odament a fához és rátette a kezét. Ettől a fa olyan boldog lett, hogy majd elmosolyodott. Míg az ember széthasította, igyekezett nyugton maradni és nem nevetni. De közbe-közbe alig bírta magával.

Az ember barkácsolt rajta. Kajakot csinált belőle. Egyszer csak otthagyta. A fa alig várta, hogy visszajöjjön. Egyszer reggel aztán kutyaugatást hallott. Az ember jött vissza a kajakjához sok kutyával. Ahogy fúrt-faragott rajta, a fát megint elfogta az öröm. Végül az ember elvitte a kajakot abba a faluba, melyet a fa valamikor látott.

Mikor a kajak megérkezett, látta, hogy a gazdája felesége igen tiszta és rendes asszony. Ennek nagyon megörült.

Egyik reggel elvitte a gazdája a férfiházba. Igen boldog volt, hogy most is farigcsálta. De ha mások faraglak rajta, az bizony fáj neki. Később a gazdája behúzta a kajakvázat bőrrel? Hej, de boldog volt a fa, mikor kivitte a szabadba!

Mikor kitavaszkodott, a kajak igen megéhezett. Hát elindult benne a gazdája vadászatra, el is ejtett egy fókát. Ekkor a kajak színültig tele lett hússal, örült is neki nagyon. Az ember aztán hazafelé tartott és

segítségül vette a szánkóját. Rárakta a kajakot fókástul és hazaszállította.

Az elkövetkező időkben az ember lépten-nyomon annyi fókát zsákmányolt, amennyit csak akart.

Egy alkalommal lehúzták a csónakról a bőrhuzatot. Olt állt csupaszon a váza. Mikor jött az ősz, megint bebújtatták a bőrbe, és egész őszön át rajta is maradt, hogy vadászaira járhasson.

Hogy aztán léire fordult az idő, a gazdája azt gondolta magában, jó volna az ajándékok ünnepén a kajakot valakinek odaajándékozni.

Míg a csónak kint heverészett, gazdája egy botot és némi eleséget vitt a férjiházba. Kisvártatva egy legény jött ki a férjiházból, esővédőt viselt. Sokan lódultak a nyomába, köztük a kajak gazdája is. A legénynek odaadta az egyik szánkói és útnak indította vendégeket hívni.

Aztán az emberek kijöttek kunyhóikból és dobokat hordtak a férjiházba. Ott dalokat költöttek és nyomban el is játszották. A kajak meg arra gondolt, hogy a gazdája bizonyára elajándékozta valakinek.

Egyszer aztán sok ember ruccant át hozzájuk. És gazdája csakugyan másnak ajándékozta, olyannak, aki füstöt eregetett a fejéből.

Amikor magával vitte, a kajak azt gondolta, hogy új gazdája is jól bánik majd vele. Egy alkalommal, hogy meglepte a vihar, azt remélte, hogy odamegy hozzá. De eszeágában sem volt, így aztán, ahogy terhetlenül olt feküdt, elfújta a szélvihar. Megpróbált ugyan megkapaszkodni, de hiába — kisodródott a nyílt tengerre.

Nem hallott egy árva hangot sem. Egy kis idő múltán magához tért és akkor látta, hogy kint jár a tengeren.

Egy napon köveket érzett maga alatt. Csakhogy sötét volt ám. Feltápászkodott, de nem volt ruhája. Kiment a partra. Az járt az eszében, majd csak szert tesz valami ruhafélére. Amint a szeméhez nyúlt, csak a szemgödröt érezte. Szerette volna valamivel kitölteni.

Ahogy bogyókra bukkant, berakta őket szemnek. De még most is meglehetősen sötét volt. Azért annyira vette hasznát, hogy más bogyók után járhatott. Talált is valamennyit és betette, de még annyit sem érték. Erre lazacbogyókat keresett, de azokkal is megjárta. Valamivel jobbak voltak ugyan, de nem elég jók. Tovább keresett hát. Végül igen jókra bukkant, azokat meg is tartotta.

Ekkor fogta magát és hazament az első gazdájához. A faluba érve, bizony elszégyellte magát, mert nem volt rajta ruha. Leült hát kint a földnyelven és várt. Mikor besötétedett, hazament ura házába. Az asszony megkérdezte:

- Idegen vagy mifelénk?

Azt felelte:

- Annyira boldogtalan vagyok, mert idegennek ajándékoztatok, pedig én veletek akartam maradni.

Az asszony odahívta az urát. Hogy megérkezett, lát ám egy meztelen legényt a házában. Így szólt hozzá:

- Most már maradj velünk.

De a legény így felelt:

- Dehogy maradok! Gazdámnak akartalak, de nem kellettem neked.

Vadásznak ment, lelt is belőle jó vadász, meg is házasodott. Egyszer aztán elvette régi gazdájától az asszonyát és azt is feleségül vette.

Ezután már nem történt semmi különös.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

MESE EGY APÁRÓL, AKI MINDENÁRON KISLÁNYT AKART

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Alalikhah

Volt egyszer egy ember meg egy asszony, de gyerekük nem született. Tanyájuk mögött hegyek húzódtak. Az ember igen jó

vadász volt. Annyi vadat ejtett el vízen és szárazon, amennyit csak akart. Elmesélte a feleségének, hogy a vízi és szárazföldi állatoknak kicsinyeik vannak. És egyre azt emlegették:

- Mi is tehetnénk szert egy kisgyerekre.

Aztán jött a tél, és az asszony várandós lett. Csakhogy a gyermeknek nem akaródzott megszületnie. Egy éjszaka aztán az asszony megpróbálta a gyereket kiszedni. Ezalatt az ember kint állt a bejárat előtt. Mikor a gyerek világra jött, az apa megkérdezte, fiú-e vagy lány. Az asszony megmondta:

- Kisfiú.

Erre az ember elkezdett kiabálni:

- Hogyhogy? Minek nekünk fiú?

Az asszony minden igyekezetével azon volt hogy felnevelje a fiát, bár az apa ugyancsak gyűlölte. Lassacskán felcseperedett. Az apjában is nőttön-nőtt a gyűlölet. A fiú felserdült, már értett madarak és minden más állat elejtéséhez. És még egyre fejlődött.

Ekkor már az apját is elkísérhette a vadászatra. Egy alkalommal, hogy együtt vadászgattak, az apja egymaga tért haza a feleségéhez. És szavát se lehetett venni.

Az asszony soha egy szóval nem beszélt erről. Mikor az ember észrevette, hogy felesége nem teszi szóvá a dolgot újra megszerette. És az asszony ismét gyermeket várt. Mikor kiszedte magzatát a testéből, az ura megint csak kint álldogált a bejáró előtt. Ez is fiú lett, és az apa egészen kétségbeesett:

- Micsoda dolog ez? Miért születik nekünk mindig fiúgyermekünk?

Az asszony mindent elkövetett, hogy felnevelje a fiát. Ez is derék legénnyé serdült. És megint csak, hogy az apja magával vitte a vadászatra, nélküle tért vissza. Aztán megint ridegen bánt a feleségével.

De az asszony harmadszor is állapotos lett. Mikor eljött az ideje, az ember kiment a bejáró elé és ott várta a gyermek eljövételét. A

gyermek megszületett — és kislány lett. Az ember bekiáltott az asszonyhoz:

— Fiú vagy lány?

- Kislány — felelte az asszony.

- Ez már igen! — örvendezett az ember.

Nagyon szerette a leánykáját és mindent elkövetett, hogy a kedvében járjon. Hogy nagyobbra nőtt, az apja meghagyta, készítsen magának egy rénborjú bőréből prémátalvetőt és a csuklyájára rakja fel az állat agancsát. Ahogy nőtt, növekedett, minden évben újat készített magának, és mindig nagyobb agancsot tett a csuklyájára. Mikor a csuklyát a fejére húzta, szakasztott olyan volt, akár egy rénszarvas.

Egy alkalommal elvetődött messzire, vadparajt keresett. A második fiú pedig ugyanazon a napon indult íjjal és nyíllal rénszarvasvadászatra. Egész nap rénszarvasnak még a nyomát se látta. Egyszer csak megpillantott egy magányos vadat. Közelébe lopózott, felajzotta az íját — egyszer csak az állat felegyenesedett, és a vadász meglátta, hogy az bizony egy leány.

Odament hozzá és szeretkezett vele. A leány így szólt a legényhez:

- Anyám mindig mondta, hogy keressek magamnak valakit. — Ahogy nézegették egymást, észrevették, hogy hasonlítanak egymásra. Ekkor a vadász meghagyta neki, hogy hamarosan jöjjön újra arra a helyre, ahol találkoztak.

A leány hazament a szüleihez és elmesélte, hogy találkozott egy legénnyel, aki hasonlít hozzá.

A vadász pedig visszament a bátyjához és megkérte, hogy tartson vele. Aztán kettesben elmentek oda, ahol találkozott a leánnyal.

Ott aztán a két fivér így szólt hozzá:

— Mondd meg apádnak, jöjjön ki ide. Aztán felnézel az égre, és ha felhőt láatsz, azt mondd neki: ...t^(* A mesék gyűjtője szerint érthetetlen szó) akarom ott a felhő alatt. Hozd ide ... t, az alól a felhő alól.

Így is történt, és az apja elindult a felhő után. Mikor már jó ideje ballagott a nyomában, az egyik fivér elment a leányért és beszólt neki:

— Gyere ki! — Ki is jött, és odaszaladtak a fivérek csónakjához.

Alighogy beszálltak, megérkezett az apjuk. Odakiáltott nekik:

— Tudom, hogy a leányom a húgotok.

— Mit nem mondasz! — kiáltott vissza az egyik fiú.

Ezzel kifutottak a tengerre, a parttól messzire és arrafelé tartottak, ahol a fivérek tanyája volt. Ott éltek, sokasodtak, és idővel falu is nőtt azon a helyen. Az apjukat pedig elfelejtették.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

AZ EMBER ÉS A BÚVÁRMADÁR

Elmondta a Nunivak-szigetbeli Alalikh

Egyszer egy ember elindult rénszarvas-vadászatra. Barangolás közben meglátott egy patakot, amelyiken egy madár úszott. Először azt hitte, hogy kacsa. Mikor azonban közelebb ért hozzá, látta, hogy bizony stotik az, bűvármadárféle.

A madár így énekelt:

Itt vagyok, úszom a patakban,

A patakban, tuvutu.

Aztán elrepült és így kiáltozott:

- A tut-lut-tut-tut-tut-tut!

Ekkor magamagán elcsodálkozott a vadász:

- Miért is hagytam elrepülni?

AZ ÖT KAJAKOS TÖRTÉNETE

Elmesélte a Kuzkokvim folyó menti Bethelből való Lame Jakab

Egyszer öt kajakos elhatározta, hogy elmennek a Kuszkokvim folyó deltájának egyik szigetére. Ott akarlak fókára vadászni. Délben indultak, de a sziget annyira messze volt, hogy beesteledett, mire odaérlek. A sziget feketéllett a fókáktól, bottal agyoncsapdostak, ahányat csak tudtak, megrakták kajakjaikat és koromfekete éjszakában indullak hazafelé.

Mikor már jó ideje útban voltak, erős déli szél kerekedett, de olyan erős, hogy egyik percről a másikra szétszórta őket. Szüntelenül szölongatták egymást és sikerült is egymás közelében maradniok, hiába választotta szét őket újra meg újra a vihar. Órák hosszat küzdöttek így. Megpróbállak hátszélben evezni, hogy az majd kisodorja őket a partra, de megeredt az eső is, a szél is megfordult, és csakhamar sejtelmük sem volt róla, merre járnak.

Hál az egyikük igen rosszul látott. Ez most hirtelen felkiáltott:

— Látjátok azt a kis csillagot ott a felhők között? Az azt jelenti, hogy a hátunk mögött van a szárazföld!

Csakhogy egy másik odavetette:

— Mit tud ez a csillagokról? Nem is lát rendesen. Egyikünk se látott csillagot, pedig nekünk jó szemünk van.

Ám a vaksi egyre csak a magáét hajtogatta:

— Emberek! — kiáltotta. — Aki nekem ad igazat, tartson velem. Egészen biztos vagyok a dolgomban, valamikor sokszor láttam ezt a csillagot.

Aki az előbb ellenkezett, most is igyekezett lebeszélni a többit.

- Ő csak evezzen, ahová akar, ha kedve tartja, de az isten szerelmére, ne menjetek vele.

Ekkor kettő a tamáskodóval tartott és csak egy a vaksival. Mikor ezek már egy darabig a csillag felé eveztek, egyszerre csak földbe akadt az evezőjük. Ni csak, ez az ő partjuk, az ő falujuk, az ő kunyhójuk, itt nyomban el is aludtak.

Közben a többiek keresztül-kasul bolyongtak a tengeren, és mire kivirradt, oly messzire vetődtek, hogy a földnek még a színét se látták. Ekkor az a kettő bizony feldühödött a vezetőjük ellen.

- Nem vezetsz te bennünket sehová — kiáltották — miattad még majd elpusztulunk itt nyomorultul.

Csakhogy az egyik sámán volt, és már a legvadabb kalandok estek meg vele kajakozás közben. Ha azt mondta neki valaki: „Hozd csak fel ezt vagy azt a kagylót a tengerfenékről” — akkor csak belenyúlt maga elé a csónakba és máris odaadta a kagylót. Egyszer valaki tréfából azt találta neki mondani: „Kérlek, húzz ki két rozmárt a vízből!” — hát sámán a kajakhuzat alá nyúlt, és ugyan mit húzott ki onnan: Két élő rozmárborjút! Szóval ezt a varázslót kérték most a társai, hogy próbálja ki a varázstudományát, hátha kideríti, merre van a szárazföld.

Meghagyta, hogy takarják le egy esővédővel, úgyhogy keze, karja alatta szabadon maradjon, és úgy tett, mintha evezne. Egy ideig így evezgetett, azután megszólalt:

- Bal kezem tundra-mohát érez, jobb kezem pedig füves homokpadot érint. — Előrántotta balját és csakugyan, mohacsomó volt benne, előrántotta jobbját, abban fűvet tartott. Nem dobta el, hanem mindegyiküknek adott egy csöpp mohát és néhány fűszálat és így szólt: — Ne a moha felé tartsunk, mert hisz ahol mi lakunk, nincsenek moha-tundrák, hanem a fű felé, mert ilyen nő nálunk. Evezzünk hát jobbra.

Közben megint rájuk sötétedett, és sok óra hosszat kellett még evezniök. Ám mire megvirradt, csakugyan odaértek a falujukhoz. Mikor betoppantak, minden férfi — és a már megmenekült két társuk is — ott pihent a férfiházban.

És ekkor mindnyájan ráförmedtek arra, aki nem bízott a pajtásában. — Nézd csak meg jól — pirongetták és rámutattak a vaksira — alig lát valamit, mégis jobban látta nálad, merre kellett mennetek.

Ha hibát követtem el valahol, kerüljön vissza a maga helyére, mentől hamarabb és mentől kisebb zajjal.

LEGENDÁK AZ ŐSÖKRŐL

A NAGYEVŐ

Volt egyszer egy legény, aki iszonyú sokat evett. Ha elejtett egy-egy rénborjút, hazavitte a feleségének, az megfőzte, ő meg egy ültében felfalta az egészet. Egy alkalommal megint oda volt vadászni és hatalmas jávorszarvast lőtt fogta a kését és kezdte nyúzni. Éppen az egyik combját szelte le magának reggelire, mikor észrevette, hogy egész csapat fogta körül. Azt kiabálták:

— Hallottuk hírét, hogy rettenetes nagyevő vagy. Hát kapd be ezt a combot, amit éppen lekanyarítottál. — Azt hitték, lehetetlent kívánnak, nevettek egy sort és összevissza kiáltoztak: — Csak rajta! Nehogy aztán belefáradj!

Ő azonban rájuk se hederített, hisz a sonkát úgyis meg akarta enni. De tudta, hogy a harcosok most csak elszórakoznak vele, utána mégis agyoncsapják. Ügy tett hát, mintha a sonkát csakugyan alig bírná megenni és csak a legnagyobb kínnal tömné magába a falatokat. Majd megjátszotta, mintha öklendeznie kellene, de éppen csak köpködött. Folytonosan köpködve, lépésről lépésre távolodott a harcosoktól, akik persze odább húzódtak tőle, nehogy leköpje őket. Nehézkesen cammogott, mintha a sonka húzná a hasát. Lassan-lassan elvergődött így egy dombra — ott aztán lélekszakadva rohanni kezdett. A harcosok utána lőttek, ám egyikük sem találta el.

Hogy felért a domb tetejére, sarkon fordult és kinevette őket, majd ráadásul a vállán át még egy nagyot köpött, csak úgy, bosszantásból. Prémruháján elől-hátul két csík fehérlett a sok köpéstől — és a mafla harcosok elhitték neki, hogy csakugyan öklendeznie kellett. Ez idő óta ez a család két fehér prémcsíkot varr a szőrmeruhája vállrészébe.

DAUGUAH MEG A KISÖCCSE

Elmesélte a Nunivak-szigetbeli Nanuh

Egyszer a nunivakbeliek hadba vonultak a Yukon-eszkimók ellen. Először áteveztek szövetségeseikhez a Nelson-szigetre, aztán északra vették útjukat, hogy Hooperbay-ben újabb erősítést kapjanak. Mielőtt onnan továbbindultak, éjjel még nagy táncünnepet tartottak. Ezt két yukoni kikémlelte, felverték közeli pajtásaikat. Reggelre a yukoniak bekerítették a hooperbay-i férfiházat.

A körülzártak között ott volt egy híres harcos is. Daquah-nak hívták. Vele volt a húga és a kisöccse is. A húga magához ölelte alvó csecsemőjét. A csecsemőt egy nyíl eltalálta és odaszegezte a melléhez.

Daquah megpróbálta félrehúzni az ablaknyílás bélhuzatát. Ki akart mászni, csak hogy a yukoniak nyilai úgy vertek be oda, akár a hó. A kisöccse nagyon félt, de Daquah rámosolygott, és ekkor megemberelte magát. Harmadszorra Daquahnak sikerült kijutnia a szabadba. Utána kibújt a többi harcos is, az öcskös is. Mikor már egy ideig csetepatéztak, megtanulták, hogy kerüljék el a nyilakat. Ha felülről látták, oldalra ugrottak, ha alulról, akkor lehajoltak.

Végül a yukoniak mind a kicsire céloztak. Az próbált menekülni, de mielőtt az alacsony fűben elbújhatott volna, egy nyíl halálra sebezte. Mikor ezt meghallotta a bátyja, könyörtelenül támadt a yukoniakra, és egy nunivaki barátja segítségével, aki különösen jó íjász hírében állott, mind egy szálig kiirtotta a yukoniakat. Majd levágták az ellenség fejét és a fejeket sorba rakták. Egy öreg harcos áthajította felettük a dárdáját. De bizony annyi volt ott a fej, hogy a dárda éppen csak a sor közepéig jutott el.

Daquah nem sírt, amikor vége szakadt a csatának. Teljesen nyugodt maradt és jókedvvel munkához látott. Estére mindenkit vendégül látott. Ám amikor megverték a dobokat, ő is sírva fakadt.

A FASÜVEG

Egyszer két vadász evezett ki a tengerre fókavadászatra. Gazdag zsákmányt ejtettek és jól megrakták kajakjaikat Közben besötétedett és sietniük kellett, hogy partot érjenek, mielőtt a dagály a partnak veri a jeget. Az egyik gyorsan evezett és szerencsésen partot ért, de a másiknak elvágta a jég az útját. Ekkor a társa ott a parton elővett egy tekercs bőrszíjat, jól megmarkolta az egyik végét, a másikat megkivetette a barátjának. Ez elkapta és odakötözte a csónakjához, hogy így a társa egy-kettőre partra húzza. Húzta is ez javában, csak hogy a szíj egy nagy jégtömb alá csúszott, és ahogy megint rántott egyet rajta, az egész csónakot vadászostul a jég alá húzta.

Tépte, ráncigálta, amaz a víz alatt meg visszaráncigálta, mert még élt. Kétségbeesve iparkodott emez a parton, lehetetlen volt kivontatni. Múllak a percek, de különös dolog, valahányszor rántott egyet a kötélén, a barátja is megrántotta ott a jég alatt, holott minden bizonytal már rég megfulladt. Így telt el egy negyedóra, majd egy teljes óra, és a barátja még most is felelt a víz alól. Ezért hát emez itt a parton csak tovább küszködött és kezében a kötéllal kitarított addig, míg a dagály visszavonult, a jeget magával vitte és az elmerültet megszabadította. De hogy is maradhatott életben?

Ez úgy volt, hogy különösen nagy, széles karimájú, fából való vadászsüveget hordott. Ez olyan hosszúságban állt el az arcától, mint amilyen hosszúság van az ujjunk hegyétől a könyökünkig. Mikor hát a víz alá került, maradt a kalapban — éppen az orra előtt — annyi levegő, hogy egész szörnyű kalandja alatt bírta szusszal.

KÜLÖNÖS VADÁSZKALAND

Egyszer egy fiú kajakostul egy fókaiskola közepébe keveredett. Előkapta a szigonyát és már célzott is. Ekkor vette csak észre, hogy a szigonynak letört a hegye. Bosszúsan fogta a haszontalan nyelet és felhajította a levegőbe. Ám amikor a bot leesett, különös módon nem merült el, hogy utána aztán laposan ússzon a víz színén, hanem az egyik vége éppen csak érintette a vizet és függőlegesen felmeredve tovább úszott. Ugyan mi történt? Éppen arra tartott egy bálna. A lecsapódó bot épp a kopoltyúját találta és olt megakadt. A

parton állók megfigyelték a jelenetet, gyorsan kajakba szálltak, odaéveztek és elejtették a bálnát.

AZ APA ÉS GYERMEKE

A festő Andrevszka dédnagyapja egyszer igen szűkében volt az ennivalónak. Ezért mindennap rénvadászatra indult. De még csak nyomát sem látta egynek sem. Mikor egyszer aztán megint lesen volt, hát egyenest feléje tartott egy rénszarvas. Elöl hófehér volt, hátul koromfekete. És ahogy közeledett, látni lehetett, hogy szarvasagancsot hord, de arca van, akárcsak az embernek. A vadász szörnyen megrémült a bűvös állattól és a hátsófelét akarta megcélozni, mert hát hogy elöl emberformája volt. Meg is nyilazta, el is találta, de előlről, össze is roskadt holtan. Mikor odaért hozzá és meglátta emberarcát, nem merte megnyúzni, inkább otthagya.

Hazafelé az járt az eszében: hátha ez valami rossz jel volt? Nagyon megijedt Ahogy ment, egyre jobban és jobban úrrá lett rajta a rémület, úgyhogy végül még a falujába se mert visszatérni. Halásztanyájára sietett, megfordította a kajakját és alámászott. Ott kucorgott rejtekhelyén és annyira félt, hogy valamelyik gonosz szellem üldözi, hogy azt kívánta, bárcsak tüstént meghalna. És csakugyan érezte is, hogy ereje fogytán van.

Közben odaát a faluban a kislány kinn mászkált az iglujuk előtt és éppen látta, mikor az apja eltűnt a halásztanyán. Játsszani akart vele és négykézláb átmászott hozzá. Éppen akkorra ért oda, mikor az apja már halálán volt. Amint azt a kedves kis jószágot megpillantotta, újra öröm költözött a szívébe. Eszébe jutott a felesége, a fivérei, kézen fogta gyermekét és visszaballagott a falujába.

FARKASKALAND

Mikor a festő Guzma feleségének dédnagyanyja elvesztette a férjét, négy gyermekével és minden holmijával szánkóra ült, és a tundrán keresztül visszautazott szülőfalujába. Még nem érték el a falut, mikor rájuk tört a sötétség és a hóban kellett éjszakázniok. Hoztak

magukkal egy kis gyékényszőnyeget is, azt most lefeszítették négy botra, hogy legalább a fejük fölött legyen valami fedél. Éjszaka az özvegy hirtelen sivító zajra ébredt. Felült és látja ám, hogy tanyájukat körülfogták a farkasok. Egymás hegyén-hátán nyomakodtak közelebb, de egyszer sem üvöltöttek, csak éppen sípoló lélegzetükkel keltették ezt a hátborzongató zajt.

Az özvegnél volt egy kis agyaglámpa. Négy mohakanóca is volt hozzá. Fogta az egyiket és megpróbált tüzet csiholni, de sehogy sem sikerült. Varázsszerhez kellett folyamodnia, hogy végül is a negyedik kanócot meg bírja gyújtani. Ekkor kapta a lámpát, és a maga és a gyermekei feje fölött felgyújtotta a gyékényszőnyeget.

A tűz fénye megrémítette a farkasokat, megfordultak és szétfutottak. De az asszony és gyermekei most már le sem hunyták a szemüket. Fogták magukat, szánkóra szálltak és meg is érkeztek szerencsésen Nunacsakba, a tundrafaluba, ahol a nagyszüleik éltek.

EGY SZERELMESPÁR KALANDJA

Egy legény a kedvesével sétálni indult a tundrába. Estére járt az idő. Hirtelen egy hatalmas farkas termett előttük és rájuk tátotta a torkát. Ekkor az asszonynak nagyszerű ötlete támadt, leráncigálta magáról a ruháját — és anyaszült meztelenül állt a szörnyeteg elé. A farkas kővé meredt bámulatában és nem bírt meg sem moccanni. Sok különös dolog esett már meg vele életében, de azért ilyen furát még sohasem látott.

HATTYÚK SZÁRNYÁN

Egyszer egy ember kint vadászott a tundrán. Ahogy odavetődött egy tó partjára, dolgát kellett végeznie. Hát amint ott kuporog, a tavon lassan két hattyú úszik feléje.

Előbb csak tovább guggolt, de hogy a hattyúk egyre közelebb értek, a partig kúszott, és amint éppen felröppentek, elkapta a lábukat. De nemhogy ő húzta volna vissza a madarakat, szépen azok ragadták fel őt a magasba. Egy ideig mindenfelé csak a tundra zöldjét látta

maga alatt, de egyszer csak megpillantotta a tengert. Ekkor megrémült. „Hogy is juthatnék vissza a földre? — tépelődött. — Hátha ezek a hattyúk majd a tengerre szállnak le!” Hát kisütötte, hogy egy hattyú magában bizony nem bírja el. Így hát az egyiket elengedte és csakugyan, a másik szépen leereszkedett vele. Igaz, így csak egy hattyút fogott, pedig azt hitte, megszerzi mind a keltőt.

Akkoriban az eszkimók még könnyebbek és hajlékonyabbak voltak, nem olyan nehézkesek, mint manapság — így eshetett meg a dolog.

HARC A ROZMÁRRAL

Egyszer a fél falu kivezett a Bering-tengerre. Egyszer csak látják, hogy fent a parton egy hatalmas rozmár alszik. Átaludta a dagályt, ezért hevert most annyira messze a víztől. A vadászok partra szálltak és tanácskozni kezdtek, hogyan ejtsék el a hatalmas állatot. Az egyikük megszólalt:

- Maradjatok csak itt! Bízzátok ezt rám. — Letette a szigonyát és fegyvertelenül indult a rozmár felé.

- Meghibbantál? — kiáltottak utána a pajtásai. — Hát nem látod az agyaráit?

De ő csak ennyit szólt vissza:

- Majd meglátjátok. — És nyugodtan ment tovább az állat felé. A többiek megálltak.

A rozmár úgy feküdt, hogy farokuszonyai voltak a vadász felé. Ez odalopakodott s hogy a hátába került, két kézzel hirtelen elkapta farokuszonyait, lábát meg erősen a fővenynek vetette. A rozmár felébredt, de mindnyájuk bámulatára nem dühödött fel, csak a szemét meresztette és kacsázva igyekezett a vízbe. A vadász teljes erejével ellene feszült, de az állat annyival erősebb volt nála, hogy a lába egyre mélyebben süppedt a homokba. Mire a rozmár elérte a vizet, már a köldökéig merült az iszapba. Nagyon is beleragadt, de farokuszonyait nem engedte el a viláigért sem.

Ekkor a többiek kiszedték fegyvereiket a kajakokból és dárdáikkal megtámadták. Csakhogy ez az állat olyan hatalmas volt, hogy egyetlen dárda sem döfte át, hanem visszapattant a második bőréről, úgyhogy a hegye is letört, nyele pedig nagy ívben elrepült. De a vadász erősen fogta a farokuszonyokat, míg a rozmár meg nem dőglött.

KÉT ERŐS EMBER

Egyszer két vadász nekilátott, hogy egy rozmárkoponyából szerszám nélkül kitörjék az agyarakat. Mindegyik belekapaszkodott egybe és rángatni kezdte. Hirtelen az egyik fog csakugyan kimozdult a helyéből. De a vadász akkora erővel húzta, hogy a fog elrepült, és az embert, aki tartotta, magával rántotta a levegőbe.

A KAJAK

Volt egyszer egy ember. Egy alkalommal kivezett a Bering-tengerre, hogy rozmárra vadásson. Egy nagy jégtáblán kikötött, félig ráhúzta a kajakját is és lehasalt lesni. Hát ahogy egyszer csak körülnézett — ó, jaj, a kajakjának nyoma veszett. Valahogy lecsúszott a jégről és kint sodródott messze a tengeren. Így hát nyomorultul itt kell elpusztulnia a jégtáblán!

— Dai-dai! (*Gyere vissza!*) — kiáltotta kétségbeesésében.

És ni csak! A kajak megfordult és úgy jött vissza hozzá, mint valami engedelmes kutya.

UTÓSZÓ

Az eszkimók az amerikai kontinens északi partszegélyét, az Alaszka és Labrador közötti területet és sok szigetet népesítenek be.

Létszámuk a harmincas évek végén negyvenezer körül mozgott. Embertanilag a mongol faj egyik ágához tartoznak. Bár eredetük még kérdéses, annyi bizonyos, hogy a szintén Szibériából bevándorolt indiánok után kerültek Amerikába. Hatalmas területen élnek szétszórva, mégis megőrizték kultúrájuk és nyelvük egységét.

Néhány kutató szerint korábban valamivel délebbre, mérsékeltbb klímájú vidéken éltek, és csupán a terjeszkedő indián törzsek nyomására kényszerültek mostani, arktikus területükre.

A tudományos közfelfogás szerint Amerika legprimitívebb népcsoportjai közé tartoznak. Anyagi, szociális és szellemi kultúrájuk döntő mértékben befolyásolja a természeti környezettől való függés. A zord klímájú, örökké hóborította vidéken szüntelen harcot kell vívniuk a megélhetésért, a mindennapi eledelért. A fókára, rozmárra, néha bálnára vagy vadkacsára folytatott vízi vadászat szinte állandóan tengerre szólítja őket. Nagyszerű alkalmazkodó képességük lehetővé tette, hogy ellenálljanak a természet ezernyi viszontagságának.

Fő foglalkozásuk a tengeri vadászat: gyorsiramú, fókabőrrel bevont kajakjaikon a legsebesebb tengeri állatot vagy halat képesek követni, és néha már bravúr számba menő ügyességgel elejteni. Fő szerszámuk a szigony és a dárda: nagy találékonysággal, a lehető legkevesebb faanyag felhasználásával (bizonyos helyeken, ahol alig van erdő, csak az uszadékfához tudnak hozzájutni, így természetesen nagy kincs számukra) készítik el. E fegyvereket használják a rénvadászatnál is. Vadászattal csak a férfiak foglalkoznak, míg az asszonyok a háztartási teendőket látják el, és ők készítik a prém- és egyéb bőrruhákat is. Legelterjedtebb hajlékformájuk a hókockákból összeállított hókunyhó, az iglu. Törzsi szervezetük nincs, a társadalmi egységet az egy kunyhóban lakó család képezi. A laza csoportok csak alkalmilag társulnak: közös ünnep vagy közös ellenség elleni harc esetén. Mivel életük döntően a vadállománytól függ, a fauna életrendjéhez igyekeznek alkalmazkodni: jellemző, hogy az időszámítást is különböző állatok, halak megjelenéséhez kötik.

Természetes, hogy ahol az életfenntartás fő tevékenysége a vadászat, kiemelkedő szerepet kap a vadász. Így érthető, hogy a társai közül kivált vadász lesz a csoport vezetője, legfőbb tanácsadója (fejedelemséget, tartós főnökséget nem találni náluk,

csupán ilyen alkalmi, ún. természeti főket). Hasonló tanácsadói szerep jut a település legidősebb, legtapasztaltabb személyeinek.

Számos tánccal, játékkal, énekkel tarkított ünnepük van. Ezeknek színhelye a férfiház. A vadászat sikeréért, a termékenység biztosításáért, az életért folytatott harc szellemi kultúrájukat is átítatja. Ez a vadászvilágkép nemcsak dalaikból, rítusaikból, de mesekincsükből is kiviláglik.

Az eszkimó mesevilág ezt a minduntalan — anyagiakért folytatott — tevékenységet, a „víziéletet” tükrözi. A mesék többségének cselekménye a földön játszódik le, szereplői, hősei hétköznapi emberek, és e hősök kalandjai: a megszokott, mindennapos eszkimó kalandok. Szinte teljesen hiányoznak a fantasztikus állatmesék, a bonyolult égi mítoszok stb. Meséik felépítésének egyszerűsége, tartalmuk líraisága minden, közöttük gyűjtő etnográfus figyelmét megragadta. Mindamellett nem minden eszkimó csoport mcseanyaga egyforma. Az alaszkaik meséi részletekben dúsabbak, összetettebbek pl. a keleten élő réz-eszkimók meséinél. Ugyanígy tartalmi szempontból is eltérőek: az alaszkaik tartalma reálisabb (a cselekmény színhelye szinte mindenkor a saját lakóhely, a leírások konkrétabbak), mint pl. a karibu- vagy réz-eszkimók meséi.

Ellentétben a többi csoporttal, az alaszkaik eszkimók a mesélést kedvenc időtöltésnek tekintik: ha három-négy ember együtt ül — különösen, hosszú téli estéken — már mesélésbe fognak. A régi történeteket, hagyományokat meg-megismélik, így a fiatalok is hamar birtokába jutnak. Gyakorlottabb mesélők is akadnak, akik, minthogy rengeteg régi történetet ismernek, mindenkor kedvelt vendégei a férfiháznak és minden iglunak. Egy-egy hosszabb mesét néha két-három napon át beszélnek el. A Nunivak-szigeti mesék — írja Himmelhoher — az eszkimók szerint igen régiek, és ma — úgy mondják — újakat nem találnak ki. Az eszkimók e régi történetek elmondásakor sok archaikus kifejezést, régies szólásmódot használnak, hiszen „csupán így lehet régi időkre emlékezni, amikor mindez lejátszódott”.

E kötet meseanyagát Hans Himmelhoher, német etnográfus, 1936—37-ben gyűjtötte Délnyugat-Alaszkában és Alaszka nyugati partján elterülő Nunivak szigeten.

BOGLÁR LAJOS

A kiadásért felel az Európa Könyvkiadó igazgatója Felelői szerkesztő: Pákozdy Ferenc

A fordítást a német szöveggel egybevetette Institoris Irén Műszaki vezető: Siklós Béla

Készült 4000 példányban, 5,5 (A/5) ív terjedelemben, az MNOSZ 5601-54. sz. szabvány szerint Kossuth Nyomda, Budapest, V., Honvéd u. 10. — 5337 - Felelős vezető: Lengyel Lajos igazgató